

„Mierou úspechu vládných politik nie je to, koľko ľudí dostáva sociálne dávky, ale to, koľko ľudí ich nedostáva.“

Alexander Skouras

Obsah

Slovensko 2044

str. 2

Čo je horšie ako sľubujúci populista?

str. 2

Únia stavila na batérie

str. 3

Staniční taxikári nie sú problém, ale symptóm

str. 4

Hospodárska politika ide cez emócie

str. 5

Francúzsky zákonník práce v Krompachoch

str. 5

(Re)kapitulácia najväčšej reformy školstva v réžii SNS

str. 6

Čo prinesie nová strana v nemeckom parlamente?

str. 7

Být Českom, tak se do eura neženou

str. 8

Aj sadzba DPH sa dá znižovať

str. 9

Rozpočet na rok 2018: najhorší z možných svetov

str. 10

Zreťazené bloky

str. 11

Editorial

Richard Ďurana

Okrem postovania selfičok, zvieratiek a krásne naaranžovaného jedla ľudia na sociálnych sieťach s obľubou vysielajú aj svoje preferenčné signály aj z takých oblastí, ako je politika. Ešte pred pár desiatkami rokov bolo možné signalizovať svoje preferencie takmer výlučne fyzicky. Ak mal človek to šťastie, že nežil v socialistických rajoch a mohol slobodne vyjadriť svoj politický názor, nezostávali mu iné možnosti než stretávať sa s ľuďmi osobne, prípadne vytláčiť letáky a rozdávať ich okoloidúcim na ulici. Len si to porovnajete s nákladom na napísanie facebookového statusu alebo lajknutia statusu niekoho iného. To, že ľudia sa vo voľbách rozhodujú skôr na základe emócií, je stará známa vec. Zníženie nákladov na signalizáciu príslušnosti k tomu či onému politikovi cez sociálne siete však prináša so sebou ešte menej poctivosti pri posudzovaní napr. politických sľubov. A dôsledky vidíme ako na Slovensku, tak aj vo vyspelejších krajinách, ku ktorým sa chceme približovať.

Na sile naberajú populistické strany, s ľúbivými sľubmi a jednoduchými heslami. Ak politik zahrá aj na národnú strunu, či dokonca spomenie prisťahovalcov, rozvibruje to veľkú časť elektorátu.

Problém je, že sľuby sa sľubujú a chlieb sa je. V dobe informačného pretlaku, kedy sa viac lajkuje ako číta, sa mladí ľudia (a teda mladí voliči či budúci voliči) ľahšie orientujú v tom, ktoré sľuby sa dajú splniť a ktoré nie. Tento trend nám nie je ľahostajný, a preto sme koncom októbra spustili projekt **Slovensko 2044**. V sérii **videí** v ňom vysvetľujeme, ako by asi vyzerala spoločnosť, keby sa populistom podarilo ich sľuby pretaviť do reality. Nie je to veru veselá predstava. Aby však nápor na šedé mozgové bunky nezostal len vo virtuálnom priestore, pripravili sme aj **brožúrky**

pre stredoškolákov. Na viac ako 300 stredných škôl na celom Slovensku sme ich poslali 20 tisíc. Pozrite si web www.slovensko2044.sk a dajte nám vedieť, akými ďalšími kanálmi ho ešte môžeme šíriť.

Sediac včera na obede s kolegami, nemohol som prepočuť vášnivú debatu, či skôr monológ od vedľajšieho stola, kde mladý muž ohuroval svoje ešte mladšie kolegyně rečami o **bitcoine**. Kto ešte nepočul o kryptomenách, nech sa prihlási u súdruha Žinčicu. Vieme však, čo je to blockchain a ako to celé funguje? V tomto čísle nájdete na túto tému dva články. Napíšte nám, či sa nám túto pomerne zložitú tému podarilo uchopiť zrozumiteľne.

V INESS máme novú kameru. Môžete sa tešiť na pravidelné krátke **videoblogy**, sledujte náš Facebook a prihláste sa na odber noviniek nášho Youtube kanála! Len za minulý týždeň pribudli videá o Uberi a verdikte, ktorý mu nakazuje svojich vodičov zamestnávať, ďalej o tom, prečo by mali zákony platiť vždy a len od začiatku roka, či o cenách nehnuteľností na Slovensku.

Na záver praktická informácia a prosba: ak už zvažujete, komu pošlete svoje **2% zo zaplatenej dane**, pridajte si nás do zoznamu. Aj vďaka vám budeme môcť robiť nielen na veciach, o ktorých vás dlhodobo informujeme, ale aj na nových projektoch, ktorými sa krok po kroku snažíme zlepšiť život na Slovensku. Za vašu podporu vám za celý INESS vopred ďakujem.

Prajem vám príjemné a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Slovensko 2044

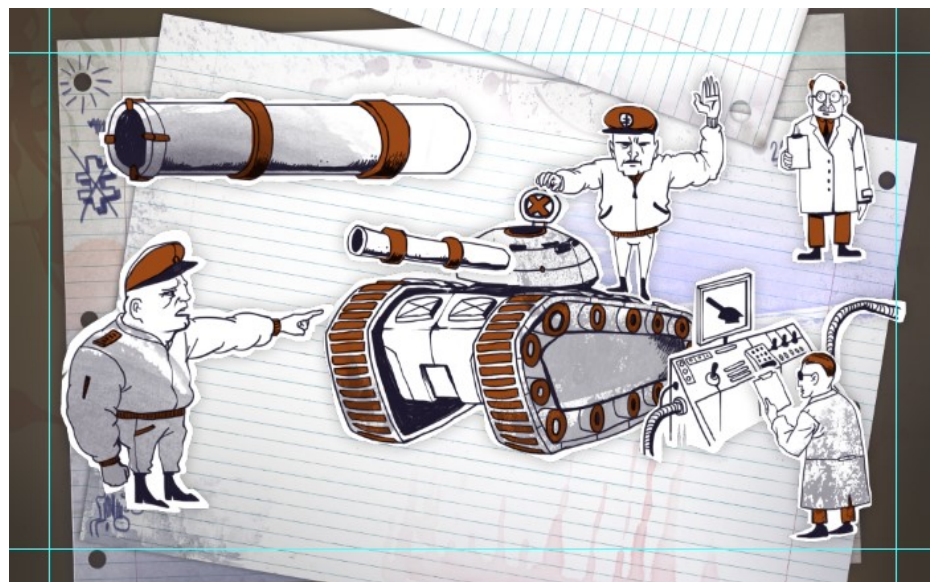
Píše sa rok 2044 a vodca Slovenska prezentuje svoje ekonomické úspechy. Vyhnal zahraničných investorov a znárodnil firmy. Ale čo to? Niekde sa stala chyba!

Sme dlhodobo a intenzívne vystavovaní politickým sľubom, ktoré sú buď nespĺniteľné, alebo sa nezakladajú na pravdivých tvrdeniach. Mladí ľudia nemajú k dispozícii zrozumiteľný výklad ekonomickej problematiky, keďže na väčšine škôl nie je táto sféra pokrytá, následkom čoho majú tendenciu uveriť dobre znejúcim, hoci nezmyselným, či dokonca škodlivým sľubom politikov.

Populizmom je ľahké uveriť, ale ťažké je ich odhaliť. Tento problém sa snažíme konfrontovať novým projektom „Slovensko 2044“, v ktorom cez animované video ukazujeme na konkrétnych príkladoch politických sľubov, akou tragédiou by bolo ich naplnenie. Prostredníctvom tém, ktoré sú ľuďom blízke vysvetľujeme, aké následky by navrhované zmeny priniesli do každodenného života bežného človeka. Čo sa stane, keď „vodca“ vyženie zahraničných investorov, alebo začne znárodňovať? Dajú sa vyššie dôchodky zaplatiť šetrením na Rómoch?

Na konci videa sa pýtame študentov „kde spravil vodca chybu?“ a odkazujeme na sedem krátkych videí, kde náš analytik vysvetľuje, prečo sú tieto sľuby a politiky ekonomicky nebezpečné.

Okrem týchto videí sme si pripravili aj web www.Slovensko2044.sk, kde sú dostupné všetky videá a PDF brožúry so spísanými všetkými mýtmi a ich jednoduchým vysvetlením. Táto brožúrka v náklade 20 000 kusov putovalo na viac ako 330 stredných škôl po celom Slovensku.

Čo je horšie ako sľubujúci populista?

Róbert Chovanculiak

Medzi mladými ľuďmi sa dnes tešia popularite nespĺniteľné sľuby a sľuby, ktoré by radšej nikdy nemali byť splnené. Tieto sľuby hrajú na struny pravekých emócií, ktorými nás evolúcia vybavila na život v malých skupinách lovcov a zberáčov. Tieto malé skupiny žili vo svete, kde bola interakcia spravidla hrou s nulovým súčtom. Kde jedna skupina získala teritórium na zber, tam ho iná stratila. Kde jedna ulovila mamuta, tam musela druhá ísť hľadať inde.

Dnes však žijeme v úplne inom svete. Vo svete, kde sa vo veľkom obchoduje, vymieňa a spolupracuje. Inými slovami vo svete, kde je interakcia spravidla hrou s kladným súčtom. Biologická evolúcia však nestíha za tou kultúrnou. Emočné receptory sa

formovali stotisíce rokov a medzinárodnú spoluprácu tu máme nanajvýš tisícky rokov. Ľudia tak ľahko uveria mýtom o zahraničných investoroch, ktorí nás zdierajú a vyciavajú zisk. O tom ako potrebujeme sebestačnosť a vlastnú obranu proti okolitým krajinám. Alebo o tom, ako za naše problémy môžu tí druhí, napr. Rómovia z osád.

Výzvu, ktorej čelí každý ekonóm je tak vysvetliť prečo emočne príťažlivé myšlienky neprinesú to čo sľubujú, ale presný opak. To sme sa pokúsili vysvetliť v našom novom edukačnom projekte Slovensko 2044 zameranom na mladých ľudí na stredných školách. Pri jeho tvorbe sme tiež vsadili na emócie.

Úvodné animované video diváka vtipnou

formou vtiahne do situácie, kde sa splnili sľuby populistov. Slovenský Vodca v ňom zvoláva konferenciu vodcov z celého sveta, kde sa chystá prezentovať svoje politiky. Do roku 2044 Slovensko vyhnaných zahraničných investorov, zoštátnilo fabriky, vyrába si vlastné tanky a potraviny. Nikto nič nedoväža. Výsledky týchto politik sú však katastrofou. Prázdne regále a chudobné rodiny. Kde spravil vodca chybu? Na to odpovedáme v nasledujúcich siedmich krátkych videách.

Okrem virtuálneho obsahu sme rozposlali viac ako 20 000 brožúrok na 334 stredných škôl. V týchto brožúrach sme žiakov nevystavovali poučkám, štúdiám ani večným pravdám. Rozhodli sme sa znova pôsobiť na

emóciu mladého rebelujúceho človeka. A rebelujúceho práve pomocou ekonomických vedomostí, lebo len tie jej alebo jemu dovoľia „nebyť ovcou“. Uveriť populistom je

totižto ľahké. Nevyžaduje to úsilie. Zvládla to väčšina ich spolužiakov, kamarátov, rodinných príslušníkov. Oni však môžu byť iní. Môžu vystúpiť z radu a zakričať, že kráľ

je nahý.

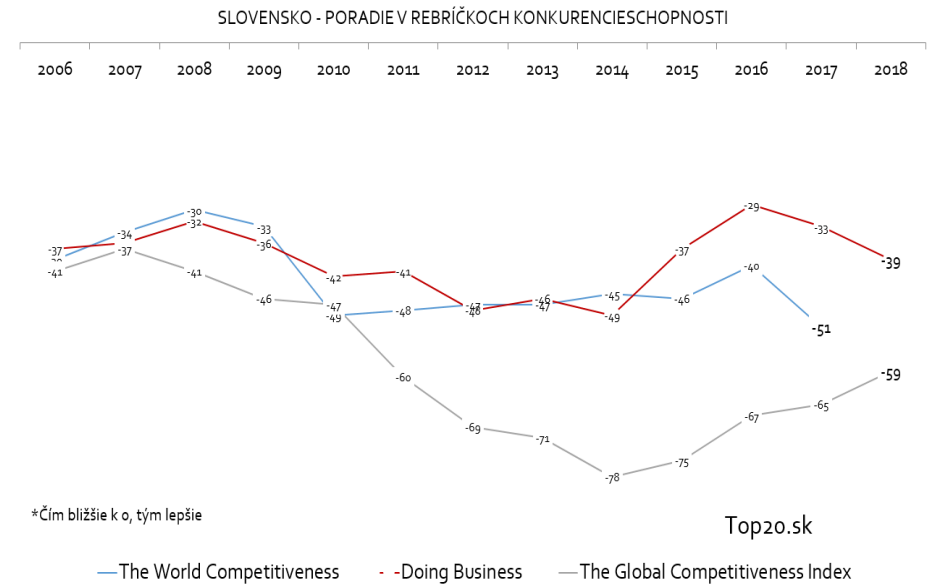
iness.sk, 2.11.2017

Porovnanie

Rebríčky konkurencieschopnosti

Pred časom zverejnilo Svetové ekonomické fórum rebríček globálnej konkurencieschopnosti. Slovensko si v ňom mierne polepšilo, ale 59. miesto nie je žiaden zázrak. Čoskoro zverejní výsledky rebríčka Doing Business aj Svetová banka. Minulý rok bolo Slovensko na 33. pozícii. Tretí rebríček zostavuje švajčiarska škola IMD. Ten hodnotí len 63 krajín sveta. Slovensko radí na slabé 51. miesto. Štvrtým rebríčkom je porovnanie ekonomickej slobody, pripravované americkou The Heritage Foundation.

V niektorých rebríčkoch je Slovensko vyššie, v niektorých je na tom zle. Niekedy v jednom rebríčku stúpne a v druhom klesne. Odpoveď na otázku, prečo je to tak, sa nachádza v metodike. Tá sa v jednotlivých indexoch pozerá na konkurencieschopnosť z rôznych hľadísk. Napríklad čerstvé hodnotenie Svetového ekonomického fóra sa na konkurencieschopnosť pozerá z vtáčej perspektívy. Zaujíma ho aj kvalita pracovnej sily či infraštruktúra. Preto berú do úvahy aj také ukazovatele, ako je rozšírenie nákazy HIV či penkoetrácia mobilných telefónov. Oproti tomu Doing Business sa drží viac pri zemi. Zaujíma ho, koľko dní zaberie vybavenie stavebného povolenia, či koľko úkonov treba na založenie firmy. The Heritage Foundation zase viac dbá o slobodu, ktorú považuje za kľúčovú podmienku pre rozvoj ekonomiky a biznisu. Preto ich zaujímajú charakteristiky, ako sú rešpektovanie vlastníctva, veľkosť vlády, množstvo regulácií a otvorenosť trhov. Dôležité je, že si vzájomne neodporujú, ale

dopĺňajú sa. Pre jedného investora môže byť zaujímavejší pohľad viac zvrchu, pre iného hrajú rolu skôr praktické veci ohľadne fungovania biznisu v krajine.

Stále je však priestor dôslednejšie odhaľovať prívetivosť štátu k podnikateľom. V INESS nám chýbal pohľad, ktorý by odkrýval byrokraciu z hľadiska malého podnikateľa, ktorý so všetkým musí zápasíť väčšinou sám. Preto sme v roku 2016 vytvorili Byrokratický index. Ten na príklade fiktívnej výrobnéj mikrofirmy ukazuje, s koľkými povinnosťami sa musí podnikateľ vyrovať. V roku 2017 nám toto číslo vyšlo na 164 hodín času počas jedného roka. Porovnať

si to vieme zatiaľ len s dvoma partnermi projektu, Bulharskom a Českom, ktorých sme, našťastie, nižším časovým nákladom prekonali. No pre malého podnikateľa, ktorý neotvára pobočky po svete, je dôležitejšia medziročná zmena v jeho vlastnej krajine. Tá dosiahla medzi rokmi 2016 a 2017 len jedinú hodinu.

V najbližšom čase pôjdu do vlády viaceré opatrenia, ktoré by mali znížiť byrokraciu a zlepšiť život podnikateľom. Dúfajme, že prejdú nezmrzačené. Skúsme ich spolu postrážiť!

HN Komentáre, 9.10.2017

Únia stavila na batérie

Martin Vlachynský

Euroúradníci sú nešťastní, že sa v Európe – na rozdiel od USA a Číny – nevyrábajú batérie. Riešenie? Hodme na to peniaze daňovníkov. EÚ chce vytvoriť konzorcium výrobcov batérií po vzore Airbusu, ktoré by konkurovalo americkým a čínskym investorom. Na podporu tohto projektu je pripravených 2,2 miliardy eur.

Keby stačilo presne skopírovať to, čo robia Zuckerberg, Gates alebo Buffett, boli by sme všetci miliardári. Čo nefunguje na individuálnej úrovni, bude pokrívkať aj na národnej či, v tomto prípade, nadnárodnej úrovni.

Zúčastniť sa neznamená vytvoriť hodnotu. Do reťazca ťažba-batérie-elektromobil musia v súčasnosti vstupovať významné dotácie,

aby sa na „pulty“ obchodov dostali ako-tak predajné elektromobily. Skoré naskočenie na vlak priniesie viac know-how, ale za cenu spáleného kapitálu, ktorý mal alternatívne využitie. Japonsko budovalo know-how vo výrobe batérií viac ako 30 rokov a momentálne aj tak sleduje, ako Čína v tomto

sektore preberá prím. Súperití dotáciami s Čínou, ktorá do sektoru hádže miliardy dolárov, sa môže zvrtnúť na preteky ku dnu. Čína sa prednedávnom nepekne popálila na budovaní nadmerných oceliarskych kapacít. Je v prípade unáhleného budovania kapacít na výrobu batérií jej stratégia tentoraz správna? Odhady predaja elektrických áut a s ním súvisiace budovanie batérieovej kapacity sa už raz podarilo hrubo prestreliť na začiatku dekády (v roku 2010 odhadol Nissan predaj 500-tisíc Leafov v roku 2013, v skutočnosti ich nakoniec nebolo ani 50-tisíc). Aj po rokoch sú elektrické autá pre výrobcov stratová záležitosť, aj napriek 80-percentnému poklesu cien batérií.

Deľba práce funguje aj v prípade výroby batérií. USA a Čína ťažia z lepšej dostupnosti

lítia (90 percent produkcie pochádza z Južnej Ameriky a Austrálie) a Čína aj z prudko rastúceho domáceho trhu s elektrickými vozidlami. Koľko by mala Európa vyrábať batérií? Koľko topánok? A koľko smartfónov? Chýba investorom v Európe kapitál a ochota spájať sa alebo leží príčina pomalšieho rozvoja výroby batérií niekde inde?

Nedovoliť si tvrdiť, že investície do výroby batérií sú automaticky zlé, alebo že v sektore je bublina. Ale koľkí z vás majú nakúpené akcie výrobcov batérií? Rozhodnutím politikov sa z daňovníkov stávajú investori. Elektromobilita a úschova energie v batériách sa budú ďalej vyvíjať. Avšak stavať peniaze na odhady toho, ako veľmi sa bude

vyvíjať, by mali súkromní investori, nie politici a úradníci.

Hospodárske noviny, 22.10.2017

Staniční taxikári nie sú problém, ale symptóm

Róbert Chovanculiak

Kde môžete na Slovensku zarobiť za 3 minúty 20 eur? Nie je to v IT biznise, ani v oblasti financií. Dokonca si pravdepodobne toľko nezarobíte ani ako konzultant pre ministerstvo.

Ak chcete zarobiť 20 eur za 3 minúty, musíte sa stať taxikárom s prenajatým miestom na státie pri vlakovej stanici.

Dnes by sa takýmto taxikom neodviezol snáď nikto žijúci v Bratislave. Málokto však vie o týchto nástrahách mimo Bratislavy. A tak staniční taxikári profitujú na turistoch.

Neznáma reputácia

Vysvetlenie tohto javu je veľmi jednoduché. Kontrakt medzi staničným taxikárom a turistom vzniká na náhodnej báze (turista si zoberie najbližšie stojaci taxík) a je jednorazový (už sa pravdepodobne nikdy znova nestretnú).

Následkom toho zákazník nemá šancu jednoducho zistiť, ako sa jeho taxikár správal v minulosti (či si náhodou nevypýtal 20 eur za 3 minútovú jazdu).

A rovnako tento zákazník nemá prakticky žiadnu šancu zhoršiť reputáciu taxikára, ktorý si od neho vypýtal sumu považovanú verejnosťou za privysokú. Naopak zákazníkovi ostáva len nadávať na „bratislavských taxikárov“ vo všeobecnosti.

Z ekonomického pohľadu ide o klasický prípad tragédie obecnej pastviny. Namiesto ľudí, ktorí hádzajú odpadky do spoločného jazera, ktoré nikomu nepatrí a zhoršujú tak životné prostredie celej obci, tu máme

taxikárov, ktorí sa správajú nepekne k zákazníkom na úkor reputácie všetkých taxikárov v Bratislave.

Inými slovami staniční taxikári externalizujú náklady svojho predatorského správania sa na ostatných kolegov taxikárov. Z teórie hier a behaviorálnych výskumov vieme, že z pohľadu jednotlivých taxikárov kaziacich spoločnú reputáciu ide o racionálnu stratégiu a ak chceme zmeniť ich správanie, musia sa zmeniť pravidlá hry. Apel na dobré mravy nestačí.

Prišla zmena

Jednu z takýchto zmien „pravidiel hry“ priniesli platformy zdieľanej ekonomiky ako Uber alebo Taxify. Tieto nahradili náhodné a jednorazové transakcie medzi vodičmi a zákazníkmi transakciami, ktoré prechádzajú cez platformu uchovávajúcu informácie o správaní sa vodičov a zákazníkov.

To umožňuje jednoducho zistiť, ako sa vodič v minulosti správal, a zároveň dať vedieť budúcim zákazníkom, ako sa konkrétny vodič správal ku mne teraz. To vytvára tlak na dobré správanie sa všetkých účastníkov platformy.

Iné riešenie by bolo pozrieť sa, kto a akým spôsobom prideluje miesta na státie pre taxikárov pred stanicou. Vzhľadom na cenotvorbu staničných taxikárov majú tieto miesta vysokú kapitálovú hodnotu.

Otázkou je, u koho končí. Či u taxikárov (cez vysoké ceny prepravy), alebo vlastníkov miest na státie (cez vysoké ceny prenájmu).

Dokonca je možná aj alternatíva, že vzhľadom na dlhé čakacie rady taxikárov pred stanicou, títo taxikári môžu mať denný priemerný zárobok na úrovni normálnych taxikárov.

Verejný vlastník

Či už je to tak alebo onak, je to problém mesta, ktoré svoje pozemky necháva takto využívať.

V konečnom dôsledku by to totižto mal byť vlastník stanice, ktorému by malo záležať na tom, aby jeho zákazníci nemuseli platiť za predraženú prepravu.

Tak ako si súkromný majiteľ napr. nákupného centra nenechá otvoriť pred svojou prevádzkou predražené parkovisko nejakého súkromníka, alebo nevyčlení špeciálne miesta pre vybraných taxikárov s predraženými cenami.

Rovnako by malo byť v záujme vlastníka stanice (bratislavský magistrát) zabezpečiť bezpečný a nepredražený odvoz zákazníkov zo stanice.

A to napríklad tak, že miesta na státie pred stanicou nebudú pre vybraných taxikárov, ale hocikájaký taxikár z mesta sa tam bude môcť postaviť a prebrať zákazníka konkurencii.

Napríklad tým, že ponúkne nižšie ceny. Alebo by mohlo mesto hľadať úplne riešenia. Hlavný problém však je nedostatok motivácie zo strany verejného vlastníka.

Aktuality.sk, 29.9.2017

Hospodárska politika ide cez emócie

Martin Vlachynský

Populizmus dostáva v posledných rokoch krídla. Toto konštatovanie je dnes už tak otrepané, ako vtipy o blondínkach. V diskusiách sa však často populizmus zamieňa s nacionalizmom, ľavicou, pravitou, fašizmom, bolševizmom... V skutočnosti je však primárne o používaní emócií, ideologický kabát si môže navliecť podľa ľubovôle a pokojne ho priebežne obmieňať.

Hospodárska politika ide cez emócie

Pred vznikom prvých civilizácií boli vzťahy v ľudskom spoločenstve priamočiare. Bol náš kmeň a iné kmene. Náš kmeň viedol

vodca, spolu sme lovili a žili. Cudzie kmene nám robili prieky. Život bol tvrdý a krátky, ale nekomplexný. Emócie boli kľúčové. Strach, hnev, radosť pomáhali ľuďom robiť každodenné rozhodnutia pri love, či komunikácii s tlupou.

S príchodom obchodu a vznikom hlbších spoločenských štruktúr začala komplexnosť rásť. Druhé kmene už nemuseli len ukradnúť nášho mamuta, ale mohli vymeniť ich mlynský kameň za naše vrece obilia. Dnes sa môžeme zúčastniť pretekov o zdroje, kde každý účastník dostane cenu.

Autori ako Jonathan Haidt v knihe Morálka spravodlivej mysle, či Joshua Green v knihe Moral tribes (Morálne kmene) tvrdia, že spoločnosť sa vyvinula – ale kognitívny aparát jednotlivca za týmto vývojom zaostáva. Inými slovami, stále máme silné nutkanie správať sa na základe emócií. A tu sa dostávame k politike a ekonomike.

Väčšina ľudí si pred vhođením lístka do urny nerobí žiadnu kalkuláciu z volebných programov. Neporovnáva plány svojho favorita s realitou. A nie je to o neinformovanosti. To, že viem o tom, aký

rozmach čierneho trhu nastal vo Venezuele regulovaním cien, mi nezabráni žiadať to isté na Slovensku a očakávať iný výsledok. Funguje to totiž naopak. Volič sa najskôr rozhodne podľa emočných sympatií a potom sa dodatočne snaží obhájiť program svojho favorita, aj za cenu logických kotrmelcov.

V tomto sa voľby podobajú investovaniu. Kto niekedy položil reálne peniaze na investičný stôl vie, aké veľmi ťažké je udržať emócie na uzde, nepodliehať máni, alebo panike. Pri voľbách je to ešte o to ťažšie tým, že na stôl voliči kladú peniaze spoločné, nie vlastné.

Môžeme špekulovať, prečo emocionálna zložka rozhodovania sa zdá byť v posledných rokoch silnejšia. Pridávam sa k tým, ktorí v tom vidia zasieňovanú komunikáciu. Náklady na masové vysielanie emočných signálov extrémne klesli – facebookové statusy a „memes“ nestoja takmer nič.

Čo s tým? Klasické vzdelávanie a vysvetľovanie nemusí zabráť. Z racionálneho rozhodovania a kalkulácií treba spraviť aj emočnú záležitosť. Emócie sa z robenia hospodárskej politiky nedajú vytlačiť, ale dajú sa použiť aj pozitívnym smerom. Je

cool poznať svetových cyklistov, či najnovšie seriály na Netflixe. Môže byť popri chytení Pokémonov trendy aj vychytávanie hlúpostí vo volebných programoch?

Snáď. V INESS to skúšame pomocou projektu Slovensko 2044, kde sa snažíme stredoškólakom ukázať, že je cool orientovať sa aj v ekonomickom programe politikov. Že byť nad vecou sa dá aj tým, že veci rozumiem, nie ju ignorujem. Rebeli bezhlavo nenasledujú vodcov.

Hospodárske noviny, 6.11.2017

Cena štátu

S deficitom na večné časy

Dobré časy vo verejných financiách nezažíva iba Slovensko ale celá Európska Únia. A je to aj vidieť na deficitoch. V roku 2017 až 9 krajín EÚ má mať vyrovnaný rozpočet. Lídrmi sú naši susedia Česká republika, ktorá dosiahla prebytok viac ako 1 percento HDP. Priemerný deficit EÚ by mal byť v roku 2017 1,22 %.

Slovenský deficit na tieto dobré časy v príjmových verejných financiách nezareagoval. Tento rok má dosiahnuť úroveň 1,62 % HDP. Teda viac ako 1,3 mld. Eur. To je približne rozpočet základného školstva. S týmto

deficitom obsadíme z 28 krajín 21. priečku. Teda 20 krajín v EÚ by malo mať v roku 2017 nižší deficit ako SR.

Niektu by si mohol pomyslieť, že je to tým, že Slovenské verejné financie nezažili až také dobré časy ako iné krajiny v EÚ. Teda, že slovenské príjmy verejného sektora nerástli až tak rýchlo. V skutočnosti sme však v tejto „súťaži“ obsadili obstojné 11. miesto. Medzi rokmi 2009 až 2016 narástli nominálne príjmy verejnej správy o 37,3 %. Len pre porovnanie susednej ČR narástli len o 22,9 % a v EÚ bol priemerný rast 24,5 %. Situácia sa nezvrtila ani následne v roku 2017, kedy

vláda vybrala na daniach a odvodoch o 1 mld. viac ako rok pred tým plánovala vybrať.

Príčinu deficitu je treba hľadať na druhej strane. Nie v príjmoch ale vo výdavkoch. Tu sme tiež obsadili 11. priečku. Medzi rokmi 2009 a 2016 narástli nominálne výdavky v SR o 19,3 %. Znova pre porovnanie v ČR to bolo len 5,8 %. Tu sa ukrýva recept na český prebytok rozpočtu verejnej správy. A zároveň dôvod, prečo SR ani po 24 rokoch existencie republiky nemá vyrovnaný rozpočet.

www.cenastatu.sk

Výdavky štátu

Ministerstvo práce

Pri hodnotení výdavkov verejného sektora sa nestačí pozeráť len na schválené rozpočty. Tie sú schvaľované na jeden až tri roky dopredu a nie vždy sa ich podarí splniť. Na tom nie je nič zvláštne alebo zlé. Jednoducho do plánov môže vstúpiť napr. neočakávaná ekonomická kríza alebo naopak výborný ekonomický vývoj krajiny. A práve to druhé sa stalo vláde minulý rok.

V roku 2016 vzniklo oveľa viac pracovných miest ako vláda predpokladala a rovnako sa aj oveľa viac ľudí zamestnalo. Ešte v roku 2015 vláda predpokladala, že bude v roku 2016 pracujúcich 2 mil. a 440 tis. ľudí, pričom dnes vieme, že ich bolo až 2 mil. a 492 tis. Teda o 52 tis. ľudí viac.

Výsledkom je, že napr. Ministerstvo práce rozpočtovalo na rok 2016 celkové výdavky na pomoc v hmotnej núdzi vo výške 271,6 mil. eur, pričom skutočne vyčerpaných bolo len 202,7 mil. eur. Teda sa môže zdať, že daňový poplatník ušetril skoro 70 mil. eur. Nie však tak rýchlo. Celkové výdavky ministerstva práce boli v skutočnosti vyššie o 14 mil. eur, než sa pôvodne rozpočtovalo (celkovo 2 164 mil. eur). Kde sa tak stratil ten celkový rozdiel 84 mil. eur?

Približne polovicu zhitlo neočakávané navýšenie nákladov na administratívne náklady spojené so správou dávok. Predovšetkým to boli náklady na špecializovanú štátnu správu, ktorej náklady boli rozpočtované vo výške 113 mil. eur, ale

v skutočnosti boli až 147 mil. eur. Teda až o 34 mil. eur (30 %) vyššie. Celkové náklady na výkon štátnej správy na úseku sociálnych vecí, rodiny, práce a zamestnanosti dosiahli výšku 160 mil. eur.

Taktiež narástli výdavky na politiku práce o približne 40 mil. eur, pričom poklesol počet nezamestnaných. V roku 2016 ich bolo 266 tisíc a celkovo išlo na politiku práce 236 mil. eur. Pričom rok predtým bolo nezamestnaných 360 tisíc a na politiku práce išlo približne 150 mil. eur. Posledným zvýšeným výdavkov bolo 10 mil. eur na vianočné dôchodky, čo vláda pravidelne každý rok rozpočtuje s 10 mil. podhodnotením.

Francúzsky zákonník práce v Kropkachoch

Martin Vlachynský

V Európskej únii začína horieť čoraz neľútostejší boj - bitka o podobu pracovného trhu. Na jednej strane sú vlády viacerých štátov na čele s Francúzskom, druhá strana je menej jasná. Až by sa žiadalo povedať, že sú na nej hlavne partizáni. Je to boj zložitý a zamotaný, preto informácie presakujú k neodbornej verejnosti len poriadko. Je to však zároveň roztržka, ktorá sa týka tých najkľúčovších princípov

fungovania spoločného trhu EÚ a politicko-ekonomického budúcnosti Únie.

K základným princípom Únie patrí voľný pohyb tovarov a služieb. S tovarmi je to dnes už pomerne jednoduché, nikto nikomu nebráni kúpiť si topánky, televízor, či nábytok v Holandsku, Bulharsku alebo inde (hoci ostali trecie plochy, napríklad pri potravinách). Výrobky podriaďujú

identickým hygienickým, environmentálnym, či bezpečnostným pravidlám produkcie. Nazvime takýto trh „jednotným“.

So službami je väčší problém. Tie totiž v sebe obsahujú presun pracovnej sily. Ak chce slovenská firma spraviť fasádu na francúzskej škole, bez ľudí to nepôjde. Lenže pracovné regulácie nie sú zakrivenie uhoriek. V každej krajine ich chráni armáda

zúrivých odborárov, politikov a dotknutých zamestnancov.

Do konkurenčného boja o klientov vstupujú firmy vyzbrojené rôznymi zbraňami, ktoré do istej miery odrážajú ich domácu ekonomickú a legislatívnu situáciu. Niektoré sú lepšie vyzbrojené hmotným a finančným kapitálom, niektoré majú za opaskom dlhoročné know-how a iné zase – nízke mzdy. No a niektorým krajinám sa prestalo pozdávať, že by sa malo konkurovať aj v tej poslednej položke, teda mzdách. Nie je náhodou, že na jednej strane je Francúzsko s jeho notoricky preregulovaným trhom práce a na strane druhej východoeurópske krajiny, s výnimkou Slovenska.

Je jasné, že EÚ musí nájsť kompromis medzi nárekom francúzskych odborárov a úplne zmrazeným spoločným trhom služieb. Tak sa budujú a prebudovávajú sady pravidiel

o „vyslaných“ pracovníkoch a ich mzdách. Bohužiaľ, vo svete regulácií vždy musí byť víťaz, aj porazený. Sprisňovanie mzdových podmienok vyslaných pracovníkov bude zhoršovať konkurenčnú pozíciu firiem z chudobnejších krajín.

Vzhľadom k súčasnému nastaveniu diania v EÚ smerom k väčšej centralizácii, je vývoj

smerom k čoraz jednotnejším pravidlám pracovného trhu pravdepodobný. Vid' čerstvý nápad na zriadenie novej inštitúcie EÚ (dokáže ich ešte niekto vôbec zrátať?), ktorá by „monitorovala dodržiavanie pracovného práva“.

Položme si otázku. Ak majú nízkokvalifikovaní občania okresov Krompachy, Poltár a ďalších problém uspieť na dnešnom trhu práce podľa slovenskej legislatívy, aké budú ich šance, keď sa zákonníky práce v Európe začnú viac približovať tým francúzskym, či talianskym? Najväčším paradoxom pre Slovensko je, že náš vlastný premiér sa podporou tohto trendu rozhodol obetovať 100 000 slovenských vyslaných (presnejšie vyslaní) pracovníkov zo strachu pred prílevom lacnej pracovnej sily na Slovensko, rozumej zo strachu pred slovenskými odborármi.

HN, 25.9.2017

(Re)kapitulácia najväčšej reformy školstva v réžii SNS

Róbert Chovanculiak

V apríli minulého roka ohlásil minister školstva spolu s programovým vyhlásením vlády cieľ reformovať školstvo. Nemalo ísť o hocijakú reformu, ale najväčšiu reformu za posledných 25 rokov. Pozrime sa, ako si ministerstvo poradilo s touto úlohou za rok a pol – pričom sa zameriame len na regionálne školstvo.

Hneď nasledujúci mesiac v máji vydalo ministerstvo úlohy na rok 2016. V nich bola najdôležitejšia úloha vypracovať Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania. Termín si stanovilo na 1. december 2016, s tým, že v prvom štvrtroku 2017 bude materiál predložený na rokovanie vlády a následne do parlamentu. Asi netreba pripomínať, že ani jedno sa nestihlo.

Národný program ministerstvo do tohto termínu nevypracovalo, ale vypracovalo 20-stranový dokument s cieľmi toho, ako by malo vyzeráť to najlepšie školstvo pod slnkom. Dokument bol síce bez nástrojov, finančného krytia a dátumov uskutočnenia, ale zato obsahoval ciele typu:

„Vzdelávanie rozvíja jedinečný potenciál

každého dieťaťa v rámci individualizovanej výučby, kde obsah je priradený veku a potrebám, sú dostupné bohaté učebné materiály a je rozvíjané kritické myslenie, tvorivosť, inovatívnosť, hodnotovosť a zdravý životný štýl, pričom deti už nebudú

navštevovať povinnú školskú dochádzku, ale povinne sa vzdelávať.“ Jednoduché ciele, s ktorými nikto nemôže nesúhlasiť. Jediný rozruch vzbudil návrh, aby sa rozšírilo „povinné vzdelávanie“ o dva roky (o rok skôr sa začalo a o rok neskôr skončilo).

V prvom štvrtroku 2017 uzrel svetlo sveta návrh dokumentu Učiace sa Slovensko. Išlo o hlbšie rozpracované ciele z predchádzajúceho dokumentu, kde sa už objavili aj náčrty opatrení, ako sa k vyššie spomínaným cieľom môžeme dopracovať. Konkrétne sa v dokumente píše, že by sa mali:

„Vytvoriť predpoklady k implementácii individualizácie, vytvoriť komplexné predpoklady podpory učiteľov, vytvoriť stratégie inkluzívneho vzdelávania a pre toto všetko vytvoriť personálne, materiálne a finančné podmienky.“

Hlavným problémom tohto dokumentu nebolo ani tak to, že opäť neobsahoval žiadne exekutívne a operatívne časti (kto, kedy a za čo bude robiť). Z pohľadu uskutočnenia reformy bolo jeho hlavným problémom, že to bol dokument vypracovaný skupinou odborníkov a minister, ministerstvo a ani strana SNS (nominujúca ministra) sa k tomuto dokumentu oficiálne neprihlásili, ani nevydali žiadne stanovisko. Nevieime teda ani povedať, či deklarované ciele prijali za svoje ľudia s výkonnou právomocou. Čo vieme povedať s istotou, je, že pán Plavčan nebol tým, kto nič v slovenskom školstve zreformuje. Odvolanie za korupčné škandály pri eurofondoch dalo bodku za jeho rok a pol dlhým ťažením.

To však neznamená, že v školstve sa medzičasom nediali veci. Diali sa, a „veľké“. Spomeňme aspoň tri: Rozhodnutie pridať

d'akujeme sme.sk

Radi by sme vám dali do pozornosti jednoduchú možnosť ako môžete **podporiť aktivity INESS**, medzi ktoré patrí napríklad aj projekt **Cena štátu** či vydávanie mesačníka **Market Finesse**.

Môžete tak urobiť zo svojho domova či kancelárie jednoducho cez darovací portál dakujeme.sme.sk. Postup je veľmi jednoduchý a časovo nenáročný.

Priamy link je uvedený nižšie. Za vašu podporu, bez ktorej by naše aktivity nebolo možné realizovať, vám vopred ďakujeme!

<http://dakujeme.sme.sk/organizacia/33/iness-institut-ekonomickych-a-spolocenskych-analyz>

jednu hodinu dejepisu pre deviatakov na základnej škole. Aféra zákazu písať nespojitým písmom Comenia Script. A nápad zavedenia nového predmetu branná výchova.

Tieto tri témy tvorili veľkú časť aktivít a mediálnych výstupov ministerstva. Zároveň svojou filozofiou negovali deklarované ciele z odborného dokumentu Učiace sa Slovensko. Ten hovorí o individualizovanom vzdelávaní a väčšom priestore na iniciatívu samotných škôl. Naopak, fakt, že ministerstvo venovalo toľko pozornosti a úsilia mikromanažovaniu detailov, ako je písmo žiakov alebo hodina dejepisu, ukazuje, že predstava zhora

diktovaného obsahu je aktuálna aj v novej vláde. A to napriek všetkým vyhláseniam o najväčšej reforme školstva za 25 rokov.

Bodku za doterajšími reformnými plánmi dal poslanec za SNS Anton Hrnko, ktorý okomentoval odbornú konferenciu štátneho tajomníka ministerstva školstva Petra Krajňáka slovami: „Vraj majú hovoriť o nových prístupoch pri výučbe dejepisu a občianskej náuky... Nuž, spolu s Jánom Luxemburským musím konštatovať, že to Pán Boh nedopustí, aby títo ľudia rozhodovali o tom, čo sa bude na slovenských školách učiť v predmete dejepis a občianska náuka... Slovenská národná strana má celkom

presnú predstavu, čo sa má na dejepise a občianskej náuke vyučovať, a bez toho, aby som počul čo i len slovo od uvedených pánov a dám, môžem konštatovať, že to je s ich názormi úplne nekompatibilné.“

Pravdepodobnosť toho, že sa Slovensko dočká radikálnej reformy, ktorá by odpolitizovala školstvo, je tak pomerne nízka. A znížila sa ešte po tom, ako predseda Národnej rady a SNS Andrej Danko povedal, že on je tým, kto riadil bývalého ministra Plavčana. Uvidíme, či, kto a ako bude riadiť novú pani ministerku Lubyovú.

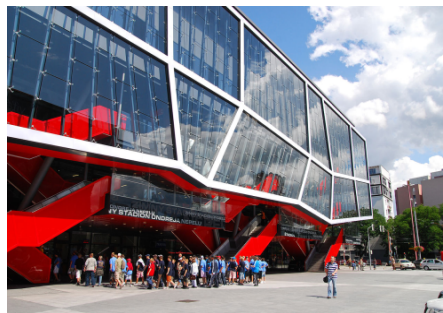
Denník N, 10.10.2017

Plytvanie

Neudržiavaný štadión

Pozorný čitateľ s dobrou pamäťou si určité pamätá veľkú rekonštrukciu Zimného štadiónu Ondreja Nepelu v Bratislave. Cieľom vtedajšej rekonštrukcie bolo pripraviť štadión na majstrovstvá v ľadovom hokeji, ktoré sa na Slovensku uskutočnili v roku 2011. Rekonštrukcia prebiehala dva roky a stála dokopy skoro 100 mil. eur.

Slovensko má znova hostiť šampionát v roku 2019. História sa tak opakuje. A rovnako sa bude pravdepodobne opakovať aj rekonštrukcia štadióna. V týchto dňoch sa objavila správa, že mesto Bratislava bude potrebovať dodatočných 5 miliónov eur na to, aby sa štadión znova rekonštruovalo. A to v situácii, keď mesto ešte ani nesplatilo pôvodnú rekonštrukciu. Budúci rok čaká mesto posledná splátka vo výške 6 miliónov

eur. Teda v roku 2018 mesto ešte ani nebude mať splatenú veľkú rekonštrukciu z pred 7 rokov a už si bude musieť požičať alebo inak nájsť financie na novú.

Inšpekcia Medzinárodnej hokejovej federácie IIHF požaduje renováciu alebo výmenu chladiaceho systému, mantinelov, vetrania, monitoringu štadiónu, vzduchotechniky,

informačného systému či výmenu rolby na úpravu ľadovej plochy. Mesto je z tejto sumy prekvapené. Pritom 5 miliónov eur za 8 rokov prevádzky pri 100 miliónovej stavbe je len zhruba 0,63 % amortizácia (opotrebenie) ročne, čo nevyzerá ako extrémne číslo. Akoby verejný vlastník zabudol, že každú investíciu treba udržiavať a čím drahšia investícia, tým drahšia údržba.

Mesto Bratislava sa už nechalo počuť, že tieto náklady by mal zaplatiť štát alebo hokejový zväz. Slovenský zväz ľadového hokeja však nič také neplánuje. Daňovník by sa mal zase spýtať, aká bola dlhodobá vízia udržateľnosti tohto štadióna. Zdá sa, že ani pravidelné zápasy bohatej ligy KHL a nespočetné kultúrne podujatia nedokážu zaplatiť ani len údržbu tejto stavby.

Čo prinesie nová strana v nemeckom parlamente?

Monika Olejárová

V Nemecku sa koncom septembra konali parlamentné voľby. Podľa očakávaní zvíťazila strana kancelárky Angely Merkel, ktorá úraduje na tomto poste už od roku 2005. V tomto ohľade nič nové, veľký rozruch však spôsobilo zvolenie strany AfD – Alternative für Deutschland (Alternatíva pre Nemecko) do spolkového parlamentu.

Strana AfD získala už pred parlamentnými voľbami niekoľko kresiel v jednotlivých spolkových krajoch. V parlamentných voľbách sa tentokrát stala tretou najsilnejšou stranou a získala 12,6% hlasov voličov. Zaujímavé je, že až 21% voličov AfD volilo v predošlých parlamentných voľbách stranu Angely Merkel – CDU, ktorá predstavuje štandardnú politickú stranu podporujúcu prístahovalectvo. Okrem toho dokázala AfD zmobilizovať aj ľavicových voličov a časť nevoličov.

AfD býva v médiách bežne označovaná ako extrémistická, rasistická či populistická. Je strana však naozaj extrémistická?

V programe sa netají nacionalizmom – nemčinu chce uzákoníť v ústave ako národný jazyk, chce chrániť tradičnú nemeckú kultúru, ktorej základy vidí v kresťanstve či osvietenstve. Podobne ako

podľa SNS na Slovensku, aj podľa AfD ohrozuje multikulturalizmus výdobytky Nemecka, a preto chce strana zabrániť tomu, aby Nemecko „stratilo svoju kultúrnu tvár“. Extrémna migrácia nie je v Nemecku

novodobým fenoménom. Už v 90-tych rokoch zažila krajina migračnú vlnu podobnú tej z roku 2015. Ľudia so zahraničným pôvodom tvoria viac ako 22% populácie krajiny. Ako chce AfD presvedčiť päťtinu (alebo viac?) občanov uznávať „rýdzo nemecké“ tradičné kultúrne hodnoty, v programe nedefinuje.

Kombináciu xenofóbnych výrokov spolu so silnými sľubmi sociálnej podpory počuť nielen z úst slovenských politikov. V prípade AfD tak v programe svieti podpora minimálnej mzdy, ktorá má podľa strany občanom zabezpečiť fungovanie nad hranicou chudoby. To, že plošná minimálna mzda vytvára problémy nízko kvalifikovaným skupinám najmä v ekonomicky slabších regiónoch a často znemožňuje prístup k zamestnaniu, AfD vo svojom argumente ignoruje. V ďalšom bode píše o zoštíhlení štátu a obmedzení zásahov do ekonomiky, no zákaz pracovať pod hranicu minimálnej mzdy za zásah nepovažuje. V tomto ohľade sa však strana neodlišuje od štandardných politických strán.

Podpora voľného obchodu a liberálnejšie obchodovanie aj s rozvojovými krajinami tvorí súčasť ekonomického programu strany. AfD kritizuje obchodné dohody ako TTIP či CETA, kvôli netransparentným vyjednávaniam podmienok, ktoré prebiehajú za zatvorenými dverami. Paradoxne pôsobi

práve snaha zapojiť chudobnejšie krajiny do medzinárodného obchodu v rámci rozvojovej stratégie a kritika globalizácie v oblasti poľnohospodárstva v inom bode programu. Je proti subvenciám, no chce podporovať domácich poľnohospodárov a zabrániť lacným dovozom zo zahraničia. Nekonzistentnosť týchto cieľov vidieť aj na snahe posilniť obchodnú spoluprácu s Ruskom.

V porovnaní so slovenskou politickou scénou nie sú však ani najpopulistickejšie návrhy AfD extrémistické, ako píše niektoré médiá. Rétorika takmer všetkých politických strán na Slovensku bola pred voľbami 2016 veľmi podobná AfD. V Berlíne sa však po zvolení strany do spolkového parlamentu zišli stovky ľudí na protest. Ak sa pozrieme na členskú základňu strany, jej členovia nie sú porovnateľní s členmi radikálnej strany NPD (Národnodemokratická strana Nemecka), ktorej protiústavnosť skúmal už Spolkový ústavný súd. AfD však prebrala mnoho voličov NPD a to predovšetkým v spolkových parlamentoch. Strana AfD má z 93 zvolených poslancov trinástich, ktorí sú klasifikovaní ako krajne pravicoví, avšak aj vyjadrenia týchto poslancov sú len slabým odvarom toho, čo predviedli členovia NPD či Kotlebovi poslanci na Slovensku. Samotná AfD na protiústavnosť nikdy nebola

preskúmaná.

Odhliadnuc od nezmyselných názorov strany, ostalo v programe pre rok 2017 aj niekoľko rozumných bodov. Je otázne, aký budú mať priestor na presadenie, keď ostatné parlamentné strany odmietajú spoluprácu s AfD. Zachovanie hotovostných platieb alebo aj snaha o to, aby Nemecko neplatilo dlhy za nezodpovedné zahraničné banky sú návrhy, ktoré strana presadzovala už pred rokmi.

Po odchode niekoľkých členov strany, ktorí program stavali najmä na ekonomických reformách, AfD „obohatila“ svoj program o protiislamskú rétoriku. Pridala mnoho populistických a nerealistických návrhov, ktoré s pôvodnou víziou nemajú veľa spoločného.

Zabalenie kampane do nacionalistického rúška však prinieslo úspech. Predsa len, aj strany tohto typu majú dvere do volieb otvorené a mnohí voliči volebné programy podrobne neanalyzujú. Ako to v politike býva, sľuby bývajú silnejšie ako činy a v prípade AfD môžeme byť skôr radi, ak svoje populistické sľuby nenaplnia. Zvolenie AfD však odzrkadľuje túžbu voličov po zmene, a táto strana v nemeckej politike ešte určite zamieša kartami.

iness.sk, 12.10.2017

Být Českem, tak se do eura neženu

Juraj Karpiš

České Hospodářské noviny uverejnili rozhovor s Jurajom Karpišom - o eure, eurozóne a vplyve meny na ekonomiku.

Nechci, aby Evropa rušila euro a aby som sa vracel k národným menám, k nejakej slovenskej koruně, říká v rozhovore pro HN slovenský analytik Juraj Karpiš. Eurozóna ale v súčasnej podobe, kedy jednotliví členové nedodržia svoje vlastné pravidla, prežiť nemôže. Evropa podľa něj proto potrebuje opravu - aspoň takovou, aby dokázala prežiť ďalšiu finančnú krízu.

HN: V České republice má euro špatnou pověst, jeho zavedení se odkládá na neurčito. Slovensko jej přijalo na počátku roku 2009, v době největšího rozpadu krize. Šlo o dobré rozhodnutí?

Musím upozornit, že jsem dlouhodobě patřil ke kritikům zavedení eura. Potom ale prišla kríza a veškeré propočty o přínosech a nákladech eura padly, protože s takovým finančním kolapsem nikdo nepočítal. Paradoxně jsem byl v tu chvíli rád, že máme euro, protože to znamenalo, že jsme součástí většího měnového celku.

HN: Z českého pohledu se zdá, že Slovensko překonalo krizi lépe a rychleji než ČR. Bylo to díky euru?

Naše ekonomika se v roce 2009 propadla

o více než pět procent. Na konci roku 2008 jsme ještě počítali s růstem o šest procent. Takže bych netvrdil, že šlo o zázrak. Ano, pak chvíli rostla rychleji než česká, potom nás ale předběhla Česká republika, takže je to takový smíšený příběh. Já používám Českou republiku jako příklad toho, co by se nám stalo, kdybychom euro nepřijali. V Česku zase můžete používat Slovensko jako příklad toho, že by se nic strašného nestalo, kdybyste přijali euro. Podle mě měna nakonec není až tak zásadním činitelem ani v jedné z těchto dvou zemí. Jejich osud by byl zhruba podobný.

HN: Pomohlo podle vás zavedení eura na Slovensku zvýšit příliv zahraničních investic?

Zahranční investoři přišli na Slovensko po Dzurindových reformách (pozn. red.: Mikuláš Dzurinda je bývalý slovenský premiér z let 1998|2006), kdy bylo jasné, že nebudeme jako Bělorusko, ale spíš jako Česká republika. V tu chvíli bylo zřejmé, že se budeme integrovat do zahraničních politických struktur, že nejsme černou dírou Evropy, jak jsme byli často vnímáni.

Evropa nás do té doby znala díky rovné dani, což byla kdysi radikální myšlenka. Takové triky už dnes nefungují. Dnes je to o vážných reformách, musíme vytvořit dobré

podnikatelské prostředí. Investic přichází málo, i když máme euro.

HN: Zvýšilo zavedení eura platy?

Máme dobré časy, co se týká nezaměstnanosti, takže tlak na růst platů je zřejmý. Ale platy rostly i dříve. Kdysi jsme měli nejnižší platy v regionu, byly čtvrtinové oproti Německu, nyní jsme zhruba na třetině. Zázraky se ale nedějí. Potřebujeme, aby přišel kapitál, zvýšil produktivitu a s tím i platy. Zkratky neexistují. Já jsem optimista, jen to není tak rychle, jak by lidé chtěli.

HN: Dokáže euro zrušit pocit, že jsou východní země montovny založené na levné pracovní síle?

Musíme poděkovat naší předkům, 40 let komunismu nemůžeme zrušit novou měnou. Podívejte se na východní Německo, které je 27 let po sjednocení stále na úrovni 74 % HDP vůči západnímu. A to mají stejné zákony, víc peněz, stejný jazyk. My nemůžeme očekávat, že doběhneme západ za pár let.

HN: Jedním z českých argumentů proti euru je obava ze ztráty vlastní měnové politiky. Je lepší, když měnu řídí guvernér z Frankfurtu než z Bratislavy?

Existuje reálné podezření, že by se slovenská vláda snažila ovlivňovat Národní banku Slovenska. Z tohoto hlediska je lepší,

že řízení ECB je daleko od Bratislavy. Na druhou stranu, pokud chceme euro, lze to udělat čistě mechanicky. Koneckonců i vy jste měli tři roky euro, když jste si navázali korunu (pozn. red.: v letech 2013 - 2017 ČNB intervenovala proti koruně, které nedovolila posílit pod 27 korun za euro). Fakticky jste si tak dovezli měnovou politiku Evropské centrální banky. A teď vidíte, jaký to má vliv na ekonomiku, na hypotéky, na růst cen nemovitostí.

To, že Česká republika nemá euro, neznamená, že evropská měnová politika nemá vliv na českou měnovou politiku. Na druhou stranu se nemusíte obávat rozhodnutí ECB, například toho, co se stane, když ECB začne zvyšovat úrokové sazby.

HN: Ty už ale zvyšuje Česká národní banka...

Ano, ale vy nejste ve spolku s Itálií či Řeckem, které mají velké deficity a jejichž dluhopisy má naše centrální banka v portfoliu.

HN: Vláda Ivety Radičové padla v roce 2012 proto, že Slovensko nechťelo ručit za dluhy ostatních. To je další argument, proč jsou čeští politici se zavedením eura opatrní. Nakolik se podobná situace může opakovat?

Už v roce 2010, kdy začala Evropská centrální banka nakupovat dluhopisy problémových zemí, jsem si uvědomil, že se ECB stala jakýmsi hedgeovým fondem, který investuje naše peníze do rizikových papírů členských zemí. A že přes ECB jsme se stali součástí dluhové unie, která z dlouhodobého hlediska nemůže fungovat, protože její členové nedodržují vlastní pravidla.

Lepší by bylo, kdybychom nevytvořili dluhovou unii a donutili členské země, aby si řešily problémy tam, kde vznikly. Proto se obávám o dlouhodobou existenci měnové unie. Nemáme vymahatelná funkční pravidla. Fiskální kompakt, který měl nahradit Pakt stability a růstu, byl dobrovolnou dohodou

vybraných členských zemí. A to ještě ani nestihly uschnout podpisy zúčastněných a už jej Francouzi porušili. Momentálně máme dobré časy i díky tomu, co dělá Evropská centrální banka. Ale domnívám se, že když začnou úroky růst, přijdou problémy.

HN: Jako členská země eurozóny to ale můžete ovlivnit. Navíc se nyní mluví o vícerychlostní Evropě a i v Česku panuje názor, že je lepší být u jednoho stolu než v předsálí. Nakolik rozhodující je hlas Slovenska?

Nemám pocit, že Slovensko bude moci zasahovat výrazněji než Česká republika. Podívejme se na to racionálně. Ano, francouzský premiér mluví o vícerychlostní Evropě, ale spíše se zdá, že si řeší svoje vlastní problémy. Máme tady výsledky německých voleb, kde to určitě nevypadá na to, že by někdo tlačil na vznik evropského ministerstva financí nebo na užší integraci. Rozumím argumentu „přijmeme společnou měnu, abychom mohli sedět u jednoho stolu“, ale podle mě nemá žádnou váhu, když užší integrace neprobíhá.

HN: Rozpadne se eurozóna?

Myslím si, že bychom měli využít dobré časy a donutit členské země, aby přišly s kredibilním plánem, jak v eurozóně dodržovat pravidla. Z dlouhodobého hlediska v momentálním nastavení nemůže přežít. Z Evropské centrální banky se stala pokladnička pro všechny. Co se stane, když stoupne inflace nad dvouprocentní cíl? Zvýší cíl na čtyři procenta a řeknou, že taková inflace je pro ekonomiku nejlepší?

Nechci, aby Evropa rušila euro a abychom se vraceli k národním měnám, k nějaké slovenské koruně, říká v rozhovoru pro HN slovenský analytik Juraj Karpiš. Eurozóna ale v současné podobě, kdy jednotliví členové nedodržují svoje vlastní pravidla, přežít nemůže. Evropa podle něj proto potřebuje opravu – aspoň takovou, aby dokázala přežít

další finanční krizi.

HN: Vy si pamatujete, kdy někdo dělal reformy v dobrých časech?

Nemám naivní očekávání. Jen tvrdím, že představa, že se tento spolek bude víc integrovat a že nám něco ujedne, je přehnaná.

HN: Jaké doporučení byste dal České republice?

Já bych se do eura nehnal. Pokud chcete politiku ECB, můžete navázat korunu na euro. Tím se sami rozhodnete pro výhody měnové unie. Vy jste v eurozóně obchodně, našťastí, stejně jako my.

V roce 2012 jsem si položil otázku, jakou měnu bude mít Slovensko za deset let? Nakonec mi vyšlo euro, ale s pravděpodobností 40 procent. To znamená, že tam je obrovská míra nejistoty s ohledem na přežití měny, což je dost zlé. Právě v roce 2012 se ukázalo, že nadnárodní firmy chystají krizové plány „co by kdyby“ s eurem. Od té doby jsme vytvořili společný rezoluční fond, budujeme bankovní unii, zdá se, že jsme všechno vyřešili. Ale například Italové zachraňují svoje domácí banky naprosto mimo evropská pravidla a prošlo jim to. Takže, máme společné řešení, nebo výjimky?

HN: Umíte si představit, že by se Slovensko vrátilo zpátky ke koruně?

Nechci, aby Slovensko zavedlo zpátky korunu. My jsme v eurozóně, náklady byly a jsou obrovské. Nechci, aby Evropa rušila euro a abychom se vraceli k národním měnám. Ale chtěl bych, aby se eurozóna co nejdříve opravila. Nemůžeme se tvářit, že je všechno vyřešené, což je aktuální převažující názor. Není to otázka toho, že vymyslíme nějaké trvalé optimální řešení, ale toho, aby euro přežilo další krizi. Není to tak, že se něco rozpadne hned. I komunismu to trvalo čtyřicet let.

Hospodářské noviny, 10.10.2017

Aj sadzba DPH sa dá znižovať

Roman Kanala

Jedným z dôsledkov hlasovania v švajčiarskom referende 24. septembra 2017 je to, že sa daňová sadzba DPH nezvyší. Naopak, nakoľko ostatné zvýšenie bolo dočasné na 7 rokov, DPH sa zníži.

Švajčiarsko malo dlhé roky spotrebu zdanenú daňou z obratu. Táto daň bola priamym príjmom federálneho rozpočtu od svojho zavedenia v roku 1941. V krajinách Európskeho hospodárskeho spoločenstva sa daň z pridanej hodnoty zaviedla od začiatku 70-tych rokov smernicou z 11. apríla 1967 o harmonizácii zdanenia obratu. Krajiny Európskeho združenia voľného obchodu si zaviedli DPH v roku 1972 okrem Švajčiarska, ktoré sa držílo

svojej dane z obratu. Mnohí si však mysleli, že napriek jednoduchému princípu to je daň zložitá, ktorú je ťažké adaptovať na rôznorodé prejavy obchodovania s tovarom bez komplikovanej administratívy. Federálna vláda poškulovala po DPH, ale ľud tento francúzsky výmysel trikrát zamietol pred urnami (1977, 1979, 1991), než sa ju konečne podarilo pretlačiť v referende 28. novembra 1993. Aby sa skrátila procedúra prechodu, Federálna rada vydala 22. júna 1994 nariadenie o dani z pridanej hodnoty. Vďaka tomu bolo možné DPH zaviesť už od 1. januára 1995, teda za 13 mesiacov po ľudovom hlasovaní. Príprava zákona o DPH trvala dlhšie a federálne nariadenie bolo jediným právnym základom pre DPH od

1995 až do roku 2000.

Daňová sadzba sa doteraz vyvíjala len smerom hore. Pri zavedení dane z obratu v 1941 bola sadzba 3 % pre veľkoobchod a 2 % pre maloobchod. Od 1. októbra 1982 do zrušenia 31. decembra 1994 už bola výška dane z obratu 9,3 % pre veľkoobchod a 6,2 % pre maloobchod. Podľa modelu dane z obratu bola tiež zavedená daň z luxusu, ktorá bola v platnosti od 1942 do 1958.

Podobne sa zvyšovala i DPH. Z pôvodnej výšky 6,3 % v 1995 na 7,5 % v 1999 na financovanie deficitu v 1. pilieri, ako sa od začiatku aj predpokladalo. Potom od 2001 na 7,6% na financovanie veľkých železničných projektov a od 2011 na 8 %

dočasne na 7 rokov na financovanie poistenia pre prípad invalidity. Znížená sadzba 2 % v 1995, resp. 2,5 % od 2011, sa aplikuje na vodu, potraviny, nealkoholické nápoje, na rezané kvety a rastliny, na lieky, na noviny, časopisy a knihy, na športové a kultúrne podujatia. Zvláštna sadzba 3,8 % (3 % v 1996) je pre hotely a ubytovanie. Pokus zjednotiť tri sadzby do jednej neuspel v hlasovaní v 2011. Terajšie zníženie DPH je tak prvým od zavedenia spotrebnej dane.

DPH predstavuje vyše tretiny príjmov konfederácie (35 až 38 %). V roku zavedenia 1995 priniesla do federálnej pokladne 8,9 miliárd frankov, v roku 2000 už 16,6 miliárd, v 2005 18,1 miliardy a v 2015 22,3 miliárd. Nahradenie dane z obratu daňou z pridanej hodnoty nevedlo k medziročne významnej zmene výnosov z tejto dane (v roku 1995 o 7%, pričom rok predtým rástol výnos dane z obratu o 8%)

Napriek tomu, že by sa DPH mala vrátiť na pôvodnú úroveň spred 7 rokov, nie je tomu celkom tak. Nasledovná tabuľka zhrňa daňové sadzby pred rokom 2010, v rokoch

%	normálna sadzba	znižovaná sadzba	zvláštna sadzba (hotely)
do 2010	7.6	2.4	3.6
2011-2017	8	2.5	3.8
od 2018	7.7	2.5	3.7

2011 – 2017 a od 2018.

Keď porovnáme sadzby v niektorých európskych krajinách, švajčiarska konkurenčná výhoda sa prehĺbi. Veľké európske krajiny majú sadzby od 19 do 22% a pre hotely 10%. Len Nemecko sa mierne dišancuje od svojich rivalov nižšou hotelovou sadzbou 7%. Švajčiarske hotely sú drahé z iného dôvodu: drahá je pracovná sila.

Európske krajiny majú rozličné aj iné sadzby DPH. Napríklad detské autosedačky sú na Cypre zdanené 5 %, v Dánsku 25 %. Noviny sú zdanené 2,1 % vo Francúzsku, 20 % na Slovensku. Veľmi rôznorodé sú i sadzby pre lieky a knihy.

Švajčiarsky priemysel si po rokoch silného franku bude môcť trochu vydýchnuť. Zníženie DPH mu dá malú, nepatrnú konkurenčnú výhodu.

eTrend, 31.10.2017 (skrátene)

%	normálna sadzba	hotelová sadzba
Taliansko	22	10
Španielsko	21	10
Francúzsko	20	10
Spojené kráľovstvo	20	20
Nemecko	19	7

Rozpočet na rok 2018: najhorší z možných svetov

Róbert Chovanculiak

Problematika verejných financií nie je úplne intuitívna. Preto je dobré si ju z času na čas priblížiť na jednoduchom príklade.

Prestavte si pána Ladislava B. Tento pán je pomerne nezodpovedný podnikateľ a pravidelne miňa viac ako zarobí. Situácia sa dostala až do takého stavu, že pán Ladislav už ďalej nevládze splácať svoje dlhy a musí sa rozhodnúť medzi nasledujúcimi možnosťami:

A. Obmedziť svoje výdavky

B. Získať dodatočné príjmy

C. Prísť k bankomatu a vybrať si peniaze z úverovej karty

O prvých dvoch možnostiach môžeme diskutovať a dokonca aj pripustiť nejakú ich kombináciu. Obe možnosti sú racionálne. Laco sa môže uskrtniť a znížiť tak svoje výdavky, alebo začať viac pracovať a zvýšiť svoje príjmy.

Pri pohľade na tretiu možnosť je však každému jasné, že tadiaľto cesta nevedie. Ide totiž len o prehĺbenie problému a ešte hlbšie ponorenie sa do dlhov. Zdravý rozum tu funguje tak, ako má.

Štát funguje inak

To, že táto logika platí pre nezodpovedného Laca, však neznamená, že obdobne môžeme uvažovať aj o hospodárení štátu. Zoberme si Slovenskú republiku, kde rozpočtované výdavky medzi minulým a budúcim rokom majú narásť skoro o tri a pol miliardy eur. Na jedného obyvateľa pripadne v priemere

verejný sektor väčší o skoro 650 eur.

Ak teraz postavíme hospodárenie Slovenska pred rovnaké tri možnosti ako Laca z predchádzajúceho príkladu, dostaneme trocha iný záver. Možnosť A ostáva racionálnou možnosťou. Škrtať výdavky je cesta von z problémov. Rovnako ako v predchádzajúcom príklade, ani možnosť C nič nerieši. Len odsúva problémy do budúcnosti.

Situácia sa však zmení pri možnosti B. Príjmy vlády totiž nie sú analógiou príjmov domácnosti. Štát nemôže „viac pracovať“, dodatočné príjmy môže získať len a len cez vyššie zdanenie jeho vlastných obyvateľov (ktorých to navyše môže motivovať pracovať menej). Ak sa štát rozhodne financovať nezodpovedné zvyšovanie výdavkov cez zvyšovanie daní, je to rovnaké, ako keď pán Ladislav sa snažil zlepšiť svoju zlú finančnú situáciu výberom peňazí z jeho debetnej karty.

V prípade štátu možnosti B a C splývajú do jednej. Ak sa verejný sektor rozrastá (tak ako je to posledné roky na Slovensku) a štát miňa stále viac zdrojov, tak nie je až taký

rozdiel, či to zaplatia ľudia cez vyššie dane dnes, alebo cez deficit, verejný dlh a vyššie dane pozajtra. A verejný sektor na Slovensku s radosťou aplikuje obe možnosti.

Podržal nás rast

Pocit udržateľnosti verejných financií na Slovensku zatiaľ podopiera len rýchlo rastúci súkromný sektor. Čo nastane, keď sa tento rast na pár rokov vyparí, sme mali možnosť vidieť v rokoch po kríze vo forme zdvojnásobenia dlhu.

Budúci rok vláda odhaduje vybrať na daniach a odvodoch o 1,3 miliardy eur viac, ako si pred dvoma rokmi naplánovala. Darí sa ekonomike a zvyšovali sa dane. No rozpočtový deficit bude vyšší oproti plánu. Plán bol totiž vyrovnaný rozpočet. Dnes je plán sekera vo výške viac ako 740 miliónov eur. Nie je to deficit, ktorý by mal Slovensko položiť. Nikto by ho nevyhadzoval ministromi financií na oči, keby bol spôsobený neočakávaným výpadkom príjmov.

Plánovaný deficit je však výsledkom z reťaze utrnutého rastu verejných výdavkov. A ten bol chladnokrvne naplánovaný. Vláda jednoducho systematicky premieňa všetky neočakávané dodatočné príjmy na ad hoc výdavky.

iness.sk, 3.11.2017

Zreťazené bloky

Martin Vlachynský

Ak niektorá korporácia ešte neohlásila prípravu vlastnej blockchain technológie, bude čoskoro za spiatočnickeho čudáka. Vymyslieť blockchain je jedna vec, aplikovať však druhá.

Bitcoin rozpútal hneď dve mánie. Jednou je cenová - v histórii ma nenapadá iné aktívum, na ktorom bolo možné zarobiť tak veľa za tak málo s minimálnym vstupným vkladom. Táto sa týka skôr jednotlivcov. Tá druhá je skôr firemná. Mať svoj blockchain je trendy.

„Myslím, že by sme mali vo firme vytvoriť blockchain!“

„Aha... A akej farby?“

„Hm. Purpurový bude parádny!“

Rozhovor šéf s cynickým ITčkárom Dilbertom v komiksovom stripe Scotta Adamsa dobre navodzuje niekedy až pomýlené nadšenie z technológie blockchain. To by ale nemalo odvádzať pozornosť od faktu, že blockchain je zobúdzajúcou sa technologickou revolúciou.

Ako to funguje

V texte venovanom kryptomenám spomínam kamenné peniaze Rai z tichomorského ostrova Yap. Rozprávanie o blockchain môžeme neintuitívne začať práve tu.

Kde bolo tam bolo, pred nejakým tisícročím si domorodci z tohto ostrova zamilovali biely až hnedastý vápenec s kryštálmi aragonitu, ktorý sa vyskytoval na ostrove Palau, vzdialenom takmer päťsto kilometrov. Muži z ostrova podnikali na vratkom kanoe odvážne výpravy, aby dovezli populárny kameň. Japonci ich postupne začali pretvárať do podoby kruhov rôznych veľkostí. Spočiatku išlo o malé krúžky. No odvážni ostrovania dokázali narúbať a prepraviť čoraz väčšie kusy kameňa. Najväčšie rai tak postupne dosiahli hmotnosť niekoľkých ton. Také niečo vám potrhá peňaženku.

Ostrovania tak začali meniť rai bez toho, aby nimi fyzicky pohli. Kameň ležal pred chatrou a ostal tam, aj keď ho pôvodný majiteľ vymenil za nové kanoe. Zmena majiteľa toho či onoho Rai sa jednoducho oznámila spoločenstvu, ktoré túto zmenu akceptovalo a uznalo nového vlastníka. Situácia dospela dokonca do takého stavu, že keď sa niekto obzvlášť pekných kusov počas prepravy potopilo do oceánu, obyvatelia ostrova ich uznali a v obehu sa tak ocitli akési virtuálne Rai. V ostrovej pamäti vznikol pomyselný zápisník, do ktorého obchodujúci ostrovania hlásili zmenu majiteľa rai a spoločenstvo tieto zmeny bralo na vedomie.

No a presne toto je technológia blockchain. Miesto hláv domorodcov sa transakcie zapisujú na disky počítačov. Transakcie sa

nehlásia ústne, ani dymovými signálmi, ale cez rôzne aplikácie. Treba na to spojiť privátny a verejný kľúč, aby bolo jasné, že pán Špekulant nechce minúť kryptopeniaz pána Sporivého. Krypto starešinia (správne sa nazývajú „miners“) transakcie nepotvrdzujú pokývaním hlavou, ani zatrasením šamanskou palicou, ale vyriešením matematickej úlohy. Tu sa skrýva príčina toho slovíčka „krypto“. Ak panuje nezhoda o tom, kto vlastne posunul krypto kameň komu, rozhoduje nadpolovičná väčšina výpočtovej sily o tom, ktorá transakcia je „správna“. Niekedy je takáto nezhoda cieľená. Deje sa tak, keď sa časť spoločenstva chce oddeliť a vytvoriť vlastnú verziu blockchainu. Takéto oddelenie sa nazýva fork.

Blockchain obsahuje zápis všetkých transakcií svojej histórie. Je tým pádom kompletne transparentný. Nemusi byť však anonymný - sú v ňom zapísané aj všetky adresy účastníkov. Samozrejme, nie váš trvalý pobyt, ale elektronické. Tie môžu byť jednorazovo generované, teda plne anonymné (tak to má Monero). Ale nemusia a adresa sa dá spojiť s reálnou osobou, napríklad keď kryptomenou zaplatí za bagetu.

V druhej generácii blockchainu sa zjavila technológia smart contracts, teda „chytrých dohôd“. Kým v prvej generácii zápisy v blockchaine predstavovali iba jednoduché zápisy adres (majiteľov), v druhej generácii sa nad blockchainom vytvorila vrstva, ktorá umožňuje vytvárať akési „miniprogramy“. Môžete tak robiť nielen jednoduché databázové záznamy „Jano presunul 10 kusov X k Petre“, ale rôzne podmienené kontrakty v štýle „Ak Myjava vyhrá nad Brezovou, presuň 5 kusov X k Jožovi, ale ak bude v stredu pršať tak presuň 2 kusy X k Tomášovi.“

Čo s tým

Blockchain je databáza, ktorá je transparentná, anonymizovateľná a decentralizovaná, teda bez potreby dôvery v centrálnu inštitúciu, ktorá by ju spravovala a zároveň bez možnosti zaútočiť na takúto inštitúciu zvonka. Je možné do nej vkladať jednoduché transakcie, ale aj

zložitejšie kontrakty, ktorých uskutočnenie sa potvrdzuje masovým vykonaním matematického úkonu. Blockchain dosahuje takmer neobmedzenú a pri správnom nastavení motivácie automatickú škálovateľnosť, keďže výpočtová kapacita (míneri) priskakuje alebo odskakuje v malých jednotkách.

Už z tejto definície vás asi napadnú možné aplikácie blockchainu do firemných procesov. Podľa prieskumu firmy Juniper Research až 57% svetových korporácií (firiem s viac ako 20 000 zamestnancami) aktívne zvažuje využitie technológie blockchain vo svojich procesoch. Blockchain sa niekedy nazýva aj „distributed ledger“, teda niečo ako „distribúovaná účtovná kniha“. Finančné aplikácie ako Bitcoin boli prvým masovým využitím blockchain a prirodzene finančné inštitúcie sú medzi lídrami v experimentovaní s blockchain. V časoch, keď štandardný medzinárodný prevod ešte stále môže trvať aj niekoľko dní je schopnosť blockchain robiť takmer okamžité transakcie veľmi lákavá.

Ale to je len špička povestného ľadovca. Intenzívne sa blockchainom zaoberajú aj energetické firmy. Trendom posledných dvoch dekád je oddelené obchodovanie komodity (plynu, elektriny) a fyzickej distribúcie tejto komodity. To vytvára komplexnú sieť vzťahov, kde sa párujú naraz predávajúci a kupujúci komoditu s predajcami distribučných kapacít. Obzvlášť pri elektrine je to delikátny proces, keďže možnosti skladovať komoditu sú minimálne a elektrina musí byť spotrebovávaná priebežne s jej výrobou. Do toho si prirátajme ďalší trend, ktorým je rastúca rozdrobenosť výroby elektriny vďaka nárastu malých zdrojov obnoviteľnej energie a máte pred sebou zložitú maticu fyzických aj finančných tokov. Blockchain ponúka riešenie.

Ďalšou, už dnes veľmi populárnou kategóriou najmä medzi startupmi, je využitie Initial Coin Offering - ICO. Podobnosť s IPO, teda Initial Public Offering - nie je náhodná. Účelom je získanie kapitálu, pričom „akcionári“ nedostanú podiel v podobe akcií, ale v podobe tokenov (mincí) novej meny.

Ako však naznačil vtip s Dilbertom z úvodu článku, módnym trendom podlieha aj vysoký manažment. Dovolím si predpovedať, že väčšina vývojových aktivít okolo blockchainu skončí v slepých uličkách. Ale to čo ostane, má potenciál byť motorom novej revolúcie v spracovávaní dát a manažmente vlastných práv.

Mimochodom, aj Scott Adams už pripravuje ICO...

Konkurent fiat peňazí

Martin Vlachynský

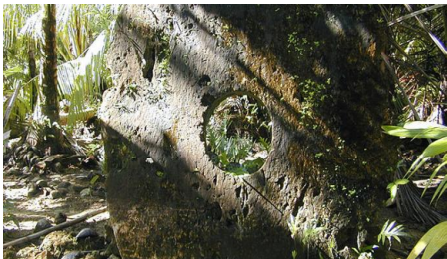
Ak odhrnieme záves ošialu z rastu ceny, kryptomeny nám ukážu fascinujúci moment v dejinách peňazí.

Cena Bitcoinu je pomaly sledovanejšia ako finále Ligy majstrov. Je to tulipánová bublina? Neviem, možno. Ani ja som nepredal dom, auto a zlatý krížik z prijímania, aby som všetko vrazil do Bitcoinu. Ale kryptomeny ponúkajú niečo, čo tulipány, akcie na NASDAQ ani španielske letné vily nemali.

Kde sa peniaze narodili a kto sú rodičia

Peniaze sú „výrobok“. Taký istý, ako topánky, či ostríhanie. Topánky slúžia na ochranu nôh pred zraneniami a nečasom, zostrih vlasov na prilákanie potenciálnych partnerov a peniaze na uľahčenie výmeny. Už v neolite si ľudia vymieňali predmety po obchodných trasách dlhých stovky kilometrov. Pazúrik za leopardiu kožu sa mení ľahko. No s príchodom poľnohospodárstva a metalurgie prudko narástlo spektrum výrobkov a problémy pri výmene.

Ľudia zistili, že niektoré veci sa im menia ľahšie a niektoré ťažšie. Začali dopytovať niečo, čo by im obchod uľahčilo. Niektoré veci získavali monetárnu hodnotu – železné prúty, látky, mušle, kakaové bôby či balíky obilia. Unifikované tovary (napríklad balíky obilia) sa začali označovať pečatami a odtiaľ bol už len krok ku kovovým minciam.

K tomuto výsledku ale neprišli všetci. Napríklad na tichomorskom ostrovčeku Yap vznikli peniaze Rai, ktoré mali podobu až niekoľko tonových kamenných kruhov. Izolovanou komunitou môže byť aj osadenstvo zajateckého tábora. V legendárnom texte ekonóm R. A. Radford popisuje svoje skúsenosti s „cigaretovou ekonomikou“ zajateckého tábora v Nemecku. Behom pár týždňov sa v tábore vytvorila ekonomika s cigaretami ako obeživom, burzami, úvermi, úrokmi aj monetárnymi šokmi v podobe príchodu balíčkov Červeného kríža, či nekvalitného fajkového tabaku. Je mnoho iných príkladov: medzi americkými drogovými dílermi zase koluje ako náhradná mena aviváž, či kupóny na nákup v Amazone, medzi väzňami zase balíčky rezancov ramen.

Hodnota kamenných peňazí bola postavená na dôvere, že kmeň ich bude vo výmene

akceptovať aj zajtra. Pri komoditných peniazoch s k tejto dôvere pridáva aj hodnota alternatívneho využitia – tabak sa dá vyfajčiť, zlato zavesiť na krk.

Bez súpera

Rezance či cigarety majú funkciu peňazí len vo veľmi úzko definovanej komunite. Nezaplatíte nimi splátku hypotéky, kebab na stanici, ani daň z nehnuteľností. Dnes sú skutočnými peniazmi tie, ktoré vznikali v posledných troch storočiach a (zatiaľ) definitívnu podobu nabrali v roku 1971 pádom Bretton-Woodskeho systému. Teda peniaze s núteným obehom (fiat) a centrálnou bankou ako regulátorom. V tomto sa podobajú kameňom Rai – nemajú alternatívne použitie, možno s výnimkou podkurovania v krbe, či záložiek do kníh. Ich hodnota je postavená na dôvere v solventnosť ich vydavateľa, teda štátu. Oproti kameňom, cigaretám a rezancom je tu ešte jeden zásadný rozdiel – fiat peniaze nefungujú na trhu. Sú centrálné plánované, ako výroba toaletného papiera za socializmu.

V spomínanom zajateckom tábore sa mohol ktorýkoľvek zajatec snažiť presadzovať ako platidlo konzervy fazule, či zablšené deky. Vyhrali však cigarety. Vo svete fiat peňazí je niečo také možné len vtedy, keď je štát v značnom úpadku a prichádza napríklad k spontánnej dolarizácii. To však ide veľmi pomaly. Veď aj v hyperinflujúcej Venezuele je bolívar ešte stále široko akceptovaný. Výnimočne vláda kapituluje a vzdá sa monetárnej politiky, napríklad pevným zafixovaním kurzu k doláru, či priamo akceptovaním cudzej meny ako zákonného platidla (napríklad v Čiernej hore). Aj tu však monetárnu politiku len preberie iná centrálna banka s inými fiat peniazmi.

Fiat peniaze dlhodobo strácajú hodnotu. Niekedy sa nedajú legálne previezť cez hranice a inokedy ich za tými hranicami aj tak nikto nechce. Čo najhoršie, pred prípadnou zlovôľou (menová reforma) je veľmi ťažké a drahé utiecť. Prečo teda fiat peniazom nevznikla nejaká konkurencia?

Snaha konkurovať štátnemu monopolu na peniaze naráňa na dve prekážky. Po prvé, je náročná. Konkurenčné peniaze musia byť praktické. Šance kamenných kruhov, alebo slepačích nožičiek sú minimálne. Nevojdú sa do peňaženky a smrdia. Čo je dôležitejšie, peniaze si musia vybudovať dôveru. Predtým, než akceptujem „Nkovky“ výmenou za môj tovar alebo služby, musím veriť, že zajtra ich vymením s niekým iným za jeho tovar. Obzvlášť, ak nemajú alternatívne použitie. Po druhé, je (minimálne od určitého momentu) nelegálna a skôr či neskôr sa stane cieľom represívnych zložíek.

Ak politici nespravili nejakú fatálnu chybu (ako vo Weimare, v Zimbabwe či vo Venezuele), fiat peniaze mohli pokojne spať. Zrazu sa zjavili kryptomeny a tvária sa, že majú na to, aby prekonalí obe spomínané prekážky.

Kto z koho

Kryptomeny sú praktické. Možno ste sa pokúšali Bitcoin vysvetliť svojim rodičom a nesúhlasíte. Jednoduchosť papierikov a mincí to zatiaľ skutočne nie je. Ale prívětivosť aplikácií sa zlepšuje rýchlym tempom a kto vie použiť internetové bankovníctvo, alebo PayPal, dokáže použiť aj Bitcoin. Môže ho mať v telefóne, na počítači, ale pokojne aj na papieri. Náklady na prevod na opačný koniec sveta sú nízke.

Pohľad na hodnotu 1 bitcoinu napovie, že s dôverou sa tiež podarilo pohnúť. Môžete namietat, že podobne ako pri tulipánoch aj tu ide o špekuláciu. No pribúda stále viac pionierov, ktorí sa snažia zakomponovať kryptomeny do svojho bežného života. Prípadný pád ich ceny paradoxne môže rozviazať ruky tým, čo sa kryptomien boja kvôli bubline.

Ale prvú prekážku dokázalo prekonať už veľa elektronických peňazí, kupónov, či fiktívne zlato z hry World of Warcraft. Preliezanie druhej prekážky je to, čo robí kryptomeny z pohľadu budúcnosti zaujímavé. Regulátori už po kryptomenách škaredo poškuľujú. Ale je tu problém! Regulátor môže dostať pod kontrolu body vstupu a výstupu, teda zmenu fiat peňazí za kryptomeny a nazad prostredníctvom kryptobúrz a iných oficiálnych inštitúcií. Ale voči samotnému fungovaniu kryptomien je prakticky bezbranný.

Kryptomeny sú ako hydra na druhú. Bitcoin nemá žiadnu jednu hlavu, ktorú stačilo odseknúť. Každý počítač, na ktorom beží „full node“ (akási „plná verzia“ Bitcoinu) má kompletnú kópiu celého blockchainu, z ktorého sa dá Bitcoin prevádzkovať. Ak by sa aj Bitcoin podarilo s ohromnými nákladmi (napríklad zapojením superpočítačov) zoseknúť, na jeho miesto sa tlačia ďalšie hlavy - Ethereum, Litecoin, Monero, a iné.

Kryptomeny zatiaľ nie sú skutočné peniaze, len žetóny a na svoj rast potrebujú spojenie s fiat peniazmi. Ale táto pupočná šnúra sa bude stenčovať. Jednou z možných budúcností je, že toto spojenie sa jedného dňa nenásilne prerhne. Do dejín by vstúpil trh súkromných peňazí, ktorý by mal nedozierny dopad na fungovanie finančného systému, monetárnej a hospodárskej politiky.

Na dôchodok v 72 rokoch

Radovan Ďurana

V štyroch krajinách Európy by mal vek odchodu do dôchodku presiahnuť 70 rokov v roku 2050. V Dánsku by mala táto hodnota dosiahnuť 72 rokov.

Predpokladám, že väčšina čitateľov musela po prečítaní týchto riadkov zatlačiť nazad očné bulvy. Možno teraz berie do rúk telefón, aby oznámila svetu, čo za nehoráznosť zase vypustil do sveta známy nepriateľ dôchodcov. Na Slovensku prítom v roku 2050 hrozí „len“ 66-tka. Aj toto číslo desí mnohých, a niet sa čo čudovať, že sa mu venoval aj snem známy generovaním sociálnych opatrení. Je to snem, ktorého sa pravidelne zúčastňujú aj odborári, ktorí majú nepochybne vplyv na nastavenie dôchodkovej politiky. Bohužiaľ nie všetky rady odborárov vedú k udržateľnému dôchodkovému systému.

V nedávnom rozhovore sa jeden z predstaviteľov odborov vyjadril, že Slovensko je snáď jediná krajina, kde dôchodcovia nevedia vopred, kedy pôjdu do dôchodku. Takýchto krajín je prítom v Európe 8 (osem). A nejde o „neštandardné“ Pobaltie, či „netypický“ Balkán. Holandsko, Dánsko, Fínsko ale aj Taliansko, sú krajiny, kde sa dôchodková diskusia vyvíja desiatky rokov a nie je ani ovplyvnená „názormi“ Svetovej banky. Aj v týchto krajinách analytická komunita a politický svet pochopili, že cieľovať sa nemá

vek odchodu do dôchodku, ale doba jeho poberania. Inak povedané, každá generácia bude rovnako dlho na dôchodku, akurát spolu s rastúcou dobou dožitia začne tento dôchodok neskôr. Stačí uviesť, že predpokladaná doba poberania dôchodku od zavedenia 62-ky vzrástla už o 2 roky. Preto sa vek odchodu do dôchodku v týchto krajinách upravuje (alebo bude upravovať) podľa toho, aká je očakávaná doba dožitia.

Tento krok je zásadný pre finančnú udržateľnosť dôchodkového systému. Hoci na Slovensku prebehla stabilizačná reforma ešte v roku 2012, neznamená to, že aj „zreformovaný“ systém nebol bez diery. Pôvodne bolo treba z daní doložiť skoro 8 % HDP (6,4 mld. eur) aby bol schopný vyplatiť všetky dôchodky, po reforme už len 1,6 % HDP (2,2 mld. eur). Toto zmenšenie deficitu

nastalo práve vďaka posúvaniu odchodu do dôchodku a zmeny valorizácie na dôchodcovskú. A preto každý, kto navrhne zmrazenie odchodu do dôchodku, alebo jeho fixovanie, navrhuje aj prehĺbovanie diery v štátnych dôchodkoch. A že nejde o fazuľky je snáď zrejme každému. Len štedrejšia valorizácia bude v priebehu 7 rokov stáť odhadom miliardu eur.

Z tohto dôvodu škodí aj námietka odborárov, ako môže tavič ísť do dôchodku v 66 rokoch? Zodpovedná vláda by sa mala tejto námietke postaviť tvárou a položiť protitázku – a kde je napísané, že človek musí v 65 rokoch robiť taviča? 66-tka sa bude týkať ľudí, ktorí majú dnes 35 rokov. Táto a za ňou nasledujúce generácie už vedia, že odborársky ideál celoživotného zamestnania v jednom priemyselnom podniku je básničkou minulého tisícročia. Zodpovedná vláda bude presviedčať verejnosť, že pracovný trh je priestor, kde sa menia nielen pracovné miesta, ale aj získavajú nové zručnosti a vedomosti. Že v nadchádzajúcej dobe bude kľúčové sa prispôsobovať a nie fixovať na staré technológie. Že dôchodkový systém má zmysel len vtedy, ak je ako tak udržateľný a nie vtedy, keď sľubuje nesplniteľné.

SME 14.11.2017

Ako nelegálny kontajner zmenil svet

Róbert Chovanculiak

Nové internetové technológie a spoločnosti bojujú s verejnými inštitúciami na rôznych frontoch. Médiá sú toho plné: Uber chcú zakázať v Londýne a už ho zakázali v Paríži. Airbnb chcú zakázať v Prahe a už ho de facto zakázali v Berlíne. Oponenti zdieľanej ekonomiky ju obviňujú z nedodržiavania regulácií. Obhajcovia zdieľanej ekonomiky tvrdia, že tieto regulácie sa na ňu nevzťahujú. Teraz nie je dôležité, ktorý z týchto dvoch táborov má pravdu. Dôležité je uvedomiť si, že toto nie je prvý príklad, keď na seba narazila regulácia a inovácia. Prakticky každá doba mala svoj Uber alebo Airbnb. Problém je, že ľudia umierajú a zákony sa menia, takže dnes sú tieto príklady zabudnuté.

Kontajnerová inovácia

Príkladom takejto inovácie je štandardizovaný nákladný kontajner. Dnes je ich na svete viac ako 20 miliónov a premiestňuje sa nimi prakticky všetko, všade a stále. Táto inovácia z konca 60. rokov zmenila svet.

Zmenila to, ako vyzerajú prístavy a práca v nich, ako vyzerajú prístavné mestá, kde sa stavajú fabriky, ako sa vyvíjal medzinárodný obchod aj celá globalizácia. Kontajner je nedocenený hrdina súčasnosti.

Pred príchodom kontajnerov sa rôzne tovary prepravovali v rôznych baleniach. Používali sa palety, debničky, sudy, krabice, prepravky, vrecia atď. Spôsob prepravy tovarov v prvej polovici 20. storočia nebol až tak výrazne odlišný od spôsobov prepravy v predchádzajúcich storočiach. Používali sa síce modernejšie lode, vlaky a objavili sa kamióny, ale tovar stále do veľkej miery prechádzal rukami vykladačov a nakladačov. Toto povolanie bolo prítomné v každom jednom prístave po celom svete. Takýto spôsob nakladania s prepravovaným tovarom mal však svoje problémy.

V prvom rade to boli vysoké náklady. Viac ako polovica všetkých nákladov na prepravu tovaru z miesta A do miesta B pripadala na jeho prekladanie z fabriky do vlaku, z vlaku

do prístavu, potom na loď, z lode na kamión a z kamióna do skladu. Nešlo len o peniaze, ale aj o čas. Prepravná loď strávila v prístave vyše týždňa, pokiaľ ju komplet nevyložili a následne naložili. A prítom sa sem-tam niečo stratilo alebo rovno ukradlo. Alebo sa ani nezačalo vykladať, lebo miestni vykladači štrajkovali. Čo sa dialo mimochodom pomerne často. Lodná doprava tak po druhej svetovej vojne upadala.

To sa rozhodol zmeniť úspešný podnikateľ v kamiónovej doprave Malcom McLean. Samozrejme, nebol prvý, kto si všimol vysoké náklady a riziká prekladania tovaru a nebol ani prvý, kto ako riešenie videl štandardizované kontajnery. Bol však prvý, ktorý pochopil dôležitosť komplexného prístupu a prišiel so zmenou paradigmy v preprave. Prestal sa pozeráť na prepravné odvetvie ako na riadenie kamiónov, vypravovanie lodí a koordinovanie vlakov, ale poňal ho jednoducho ako premiestňovanie nákladu. To ho priviedlo k tomu, že koncept

„kontajnerizácie“ uchoпил úplne inak ako jeho súčasníci.

McLean vytvoril úplne nový ekosystém pre zaobchádzanie s kontajnermi. Prispôbil im prístavisko, lode, žeriavy, sklady, kamióny, vlaky a prevádzku celého systému riadenia všetkých komponentov. V tejto svojej vízii bol ďaleko pred všetkými a dokonca aj pred expertmi z rôznych komisií a úradov. Tí boli prekvapení z jeho prístupu a z razantnej zmeny, ktorú priniesol (viac o príbehu McLeana sa môžete dočítať v knihe od Marca Levinsona *The Box: How the shipping container made the world smaller and the world economy bigger* – Krabica: Ako prepravné kontajneri zmenšili svet a zväčšili svetovú ekonomiku).

Regulovaná preprava

Realizovať túto zmenu paradigmy však nebolo také jednoduché. Odvetvie prepravy bolo v prvej polovici 20. storočia v USA silno regulované. Verejné inštitúcie a regulátori mali rozdelené oblasti podľa spôsobu prepravy a spolu regulovali všetko od vymedzených trás, množstva aktérov až po ceny za jednotlivé prepravované položky. Navyše, neumožňovali, aby sa jedna spoločnosť zapájala do rôznych činností naprieč odvetviami: riadila kamióny, prepravovala loďami a ešte mala prenajaté prístavisko so žeriavmi a skladmi.

McLean a jeho právnici i účtovníci toto všetko vedeli. Zároveň však McLean potreboval do svojho biznis modelu zapojiť všetky vyššie vymenované súčasti prepravy. Preto pred samotným spustením prepravy kontajnerov vykonali právnici niekoľko právno-finančných operácií, ktoré prehádzali vlastnicke vzťahy v McLeanových spoločnostiach, aby tak obišli prísnu reguláciu. Ešte ani nezaschol atrament na podpísaných zmluvách a už sa konkurenti z kamiónovej a železničnej dopravy pustili do obviňovania McLeana a požadovali zastavenie fungovania jeho spoločností.

Nasledovala dva roky trvajúca prestrelka medzi spoločnosťami a regulátorom ICC (Interstate Commerce Commission). Zástupcovia železničných a kamiónových spoločností protestovali, že McLean nelegálne získal lodnú spoločnosť. Jeho podnikanie tak malo byť nelegálne, a preto zakázané. To sa aj nakoniec skoro podarilo a v novembri roku 1956 im dal vyšetrovateľ z ICC za pravdu. Nakoniec však v roku 1957 odmietla ICC záver svojho vyšetrovateľa a povolila fungovanie McLeanovým spoločnostiam. Teda v čase, keď už vyše

roka McLean prepravoval svoje kontajneri.

Prvá loď s kontajnermi McLean vyrazila v roku 1956 z prístavu v New Jersey do prístavu v Texase. Naloženie celej lode trvalo 8 hodín. Čas, ktorý bol extrémne nízky v porovnaní s niekoľkými dňami klasického spôsobu a ktorý bol onedlho ešte skrátený lepšími žeriavmi a hlavne paralelným vykladáním a nakladáním lode v jednom čase. McLeana však zaujímal iba jeden údaj, a to náklady na prepravu jednej tony tovaru. Tie sa v roku 1956 pohybovali okolo 5,83 dolára. McLeanova loď *Ideal-X* to zvládla za 15,8 centa na tonu.

Takto McLean prekonal prvú regulačnú prekážku brániacu kontajnerom ovládnuť celý svet. Nebola však zďaleka posledná. V úvode spomínam nakladačov a vykladačov v prístavoch. Boli to tvrdí pracovníci, ktorí mali jedno z najnebezpečnejších zamestnaní a spravidla v ňom pracovali celé generácie. Títo pracovníci si v mnohých prístavoch sveta vybojovali zvláštne postavenie a napríklad v New Yorku nemohol len tak hoci kto v prístave vyložiť kamión. Táto práca bola exkluzívna len pre členov skupiny tzv. „verejných vykladačov“ („public loaders“). Túto exkluzivitu si chránili cez rôzne odborové združenia, ktoré určovali kto, za koľko a čo môže vyložiť či naložiť v prístave. A práve toto povolanie sa s príchodom kontajnerov stalo zbytočným.

Asi nie je potrebné znova zdôrazňovať, že bojovali zubami-nechtami proti príchodu železných krabíc. A asi nie je rovnako potrebné zdôrazňovať, že prehrali. Len pre ilustráciu, v rokoch 1963 až 1964 pracovníci v manhattanskom prístave dokopy odpracovali 1,4 milióna dní, pričom v rokoch 1970 – 71 to už bolo 350-tisíc. A v roku 1976 len 127-tisíc. Teda za niečo viac ako dekádu poklesol počet odpracovaných dní v prístave o 91 %.

Nezabíme nové vynálezy už dopredu

Dnes už málokto vie, akými regulačnolobistickými problémami museli kontajneri prejsť pred tým, ako sa stali štandardom v preprave tovarov. Ľudia umierajú, zákony sa menia a technológie idú ďalej. Inovácia, ktorá bola pred 60 rokmi kontroverzná, podľa mnohých nezákonná, a regulátor rozhodoval o jej životaschopnosti, sa dnes javí ako niečo prirodzené, bez čoho si nevieme predstaviť život.

Verejná regulácia je z princípu statická. Regulátor na základe toho, čo vie o minulosti, zadefinuje podmienky pre prítomnosť.

Nemôže však vedieť, čo príde v budúcnosti. Inovácia predstavuje z definície presný opak. Inovátora nezaujímá, čo a ako robili ľudia v minulosti a aký je súčasný stav. Inovácia je projekcia budúcnosti. Problém nastáva, keď tieto dva koncepty na seba narazia v konkrétnom prípade. Regulátori potom hodnotia inováciu na základe starých štandardov a inovátori hodnotia reguláciu na základe svojej vízie budúcnosti.

Dnes prekračujú statické hranice vládnych regulácií iné technologické inovácie a iní podnikatelia. Preto je potrebné pri tomto konflikte spraviť krok dozadu a

pozerať sa naň trochu viac s odstupom. Na problematiku sa nemôžeme pozeráť len zjednodušujúcim pohľadom, či nejaká nová technológia spadá do úradnej regulačnej kolónky alebo nie. A keď náhodou nie, tak ju automaticky zakázať.

Keby naši predkovia takýto prístup aplikovali bezvýhradne na všetky prípady, dnes by sme žili v inom svete. Príchodu prvého automobilu od Carla Benza nepredchádzala zmena dopravnej legislatívy, ale naopak. Rovnako bratia Wrightovci si nepýtali najskôr povolenie verejných inštitúcií, či môžu realizovať svoj prvý let.

Dnes novátori a podnikatelia prichádzajú do preregulovaného sveta, kde je už každúcká jedna oblasť ľudského konania nejakou úradne regulovaná alebo v zákone upravená. Potom sa nemôžeme čudovať, že nové spôsoby robenia starých vecí narážajú na nepochopenie zo strany verejných regulátorov.

Keby každá inovácia musela najskôr prejsť parlamentom, žili by sme dnes vo veľmi smutnom svete. Vo svete bez inovácií.

Postoj, 24.11.2017

Sociálne si streliť do vlastnej nohy

Martin Vlachynský

Výroba rôznych sociálnych balíčkov bola marketingovým ťahúňom vlády 2012 – 2016 a zdá sa, že súčasná vláda sa na túto tradíciu priameho ťahu na voliča pokúša nadviazať.

Sociálny balíček začal zle hneď z viacerých pohľadov. Keďže pretlačiť sadu zákonov riadnym legislatívnym procesom do slúbeného decembra by bolo prakticky nemožné, použil sa starý trik – niektoré zákony boli do balíka nasrkané cez pozmeňovacie poslanecké návrhy. Tým odpadá „otravné“ hodnotenie dopadov tohto zákona. Po druhé, niektoré zákony budú mať účinnosť od 1. mája budúceho roka. Prítom legislatívne pravidlá už od roku 2012 zaväzujú vládu schvaľovať zákony s dopadom na podnikateľské prostredie len od 1. januára, aby podnikatelia nemuseli časť roka mať nastavené procesy podľa jednej verzie zákona a druhú časť podľa druhej. Ale marketingovo príťažlivý termín Sviatku práce zjavne na vláde prevážil nad zodpovedným prístupom k podnikateľskému prostrediu a vlastným legislatívnym pravidlám.

Ale toto je len rozcvička. Najväčším problémom je ako vždy to, že na balíček sa budú skladať aj podnikatelia. Konkrétne pri zvýšení príplatkov za prácu cez sviatky a víkendy a za nočnú prácu. To vláda vie a dlhodobo otvorene deklaruje, že tak to má byť, buržuj nech platí. Trocha ale pozabudla, že štát sa niekedy tiež snaží podnikáť.

Ôsmy najväčší zamestnávateľ na Slovensku, nákladný železničný dopravca ZSSK Cargo v reakcii na pripravovanú zmenu navrhol v novej kolektívnej zmluve zníženie 4 mzdových príplatkov a takisto náhrady mzdy počas PN, ktoré poskytovali vo výške nad rámec aktuálneho zákona. Dôvodom má byť práve sociálny balíček. Ten by mal

podľa odhadov železničiarov stáť zhruba 7 miliónov eur ročne.

Ak ste dlhšie nesledovali dianie na železnici – je to veľa. Cargo sa už dekádu topí v problémoch. Od zrušenej privatizácie generovalo obrovské straty, ktoré sa podarilo stabilizovať okolo nuly len v posledných 2-3 rokoch, aj to najmä vďaka privatizácii vozňového parku, ktorá pomohla zaplatiť najpálčivejšie dlhy. V roku 2016 bol zisk 123 000 eur pri tržbách 265 miliónov eur. Firma však ďalej čelí poklesu tržieb, ktoré sú polovičné oproti roku 2006. Cargo v súčasnosti dokonca podľa Finstat eviduje daňový nedoplatok 34 000 eur voči finančnej správe (edit: nedoplatok bol po necelom mesiaci 20.11.2017 uzavretý). Sedem miliónov nových nákladov bude bolieť. Netreba zabúdať, že nočné aj víkendové šichty ťahajú aj v osobnej doprave v ZSSK aj v správcovi koľají, ŽSR. Ani jedna z týchto

firiem nemá finančne na ružiach ustlané.

Platiť budú aj nemocnice. Asociácia nemocníc Slovenska uviedla, že balíček a vyššia minimálna mzda bude 74 zdravotníckych zariadení združených v asociácii stáť 65,6 milióna eur ročne.

Rast miezd je v rastúcej ekonomike prirodzený a vysporiadať sa s ním musia železnice, aj nemocnice. Mzdy sa však nedajú zvýšiť vládnym rozhodnutím, pretože vládne rozhodnutie nevie vyčarovať nové zdroje na mzdy. Miesto slobodného dohodnutia si benefitov medzi zamestnávateľom a zamestnancami, ako je 13. plat, či vyššie príplatky, budú „benefity“ také, ako ich nariadi vláda. Tá tým strelí do nohy tým najslabším článkom v ekonomike – a tými sú často štátne podniky.

Aktuality, 26.11.2017

Pán premiér, pozrite sa aj na východ!

Róbert Chovanculiak

Vláda na čele s premiérom a ministrom práce sa teší z historicky nízkej nezamestnanosti. Priemery a agregáty však môžu skresľovať skutočnú situáciu. Slovensku sa ako celku darí, to však neznamená, že sa darí aj všetkým jeho častiam.

Z pohľadu trhu práce by sa Slovensko dalo rozdeliť minimálne na dve malé Slovenská, ktoré majú svoje špecifické problémy. A preto vyžadujú aj špecifické riešenia. Do prvého malého Slovenska patrí Bratislavský a Trnavský kraj – západné Slovensko. A do druhého Prešovský, Košický a Banskobystrický kraj – zjednodušene to nazvime východné Slovensko. Zvyšné kraje sú niekde medzi.

Premiér a minister práce sa však tvária akoby existovalo len jedno Slovensko, a to západné. Hovoria o tom, že „najhlavnejším problémom už nie je vytváranie pracovných miest, ale uspokojovanie potrieb zamestnávateľov ohľadom kvalifikovanej pracovnej sily.“ A neostávajú len pri rečiach. Nový sociálny balíček radikálne zvyšuje minimálnu mzdu už niekoľkokrát po sebe a rovnako zvyšuje rôzne príplatky za prácu v noci, cez víkendy a sviatky. Premiér sa nechal počuť, že „odmieta akékoľvek plače a náreky zamestnávateľov.“ Jednoducho, na číslach a grafoch sa Slovensku darí, preto nemôže byť problém zvyšovať náklady práce o desiatky eur mesačne. Len sociálny

balíček má zamestnávateľov stáť ročne jednu miliardu eur (z čoho polovica poputuje priamo do štátnej kasy vo forme daní a odvodov).

Tieto opatrenia možno ako tak ospravedlniť pre západné Slovensko, kde je oveľa viac voľných pracovných miest ako nezamestnaných ľudí. V Bratislavskom kraji pripadá na jedno voľné pracovné miesto 0,75 nezamestnaného a v Trnavskom kraji dokonca len 0,62. Rovnako sú toto kraje, kam prichádzajú pracovníci zo zahraničia a je potrebné riešiť nedostatok pracovnej sily. Situácia je však úplne opačná vo východných častiach Slovenska. Tam máme okresy, kde na jedno voľné pracovné

miesto čakajú desiatky ľudí. Stačí sa ísť pozrieť do Rimavskej Soboty, Gelnice, Sniny, Medzilaboriec, a pod. V Poltári stojí dokonca 94 ľudí v rade na jedno voľné pracovné miesto. Naozaj tu nemáme problém s vytváraním pracovných miest? Naozaj máme odmietať náreky hoteliera z Rožňavy, že mu kvôli sociálnemu balíčku vzrástli náklady na troch zamestnancov o tisícky eur ročne?

Toto sú taktiež časti Slovenska, kam neprichádzajú skoro žiadni zahraniční pracovníci. A niet sa im čo čudovať. V okrese

Rimavská Sobota je viac nezamestnaných ľudí ako v piatich bratislavských okresoch dokopy a to je tam šesťkrát menej obyvateľov. Alebo v Bratislavskom kraji je rovnaký počet voľných pracovných miest ako v Banskobystrickom, Prešovskom a Košickom kraji dokopy. Rovnako aj problém dlhodobej nezamestnanosti nie je všade rovnaký. Na západnom Slovensku tvoria dlhodobo nezamestnaní len jednu pätinu až jednu štvrtinu zo všetkých nezamestnaných. Vo východných častiach tvoria viac ako

polovicu.

Naše dve malé Slovenská – západné a východné - sú tak dva úplne rozdielne svety. Vláda sa však tvári akoby existoval len ten prvý a prijíma plošné opatrenia pre celé Slovensko. To je smrteľná kombinácia pre ten druhý svet. Pán premiér, zabudnite na priemery a agregáty za celé Slovensko a pozrite sa z času na čas aj na východ!

iness.sk, 22.11.2017

Uber prehral a má začať zamestnávať

Róbert Chovanculiak

Uber v Londýne bude musieť zmeniť svoj biznis model. Svojim vodičom bude musieť podľa súdu vyplácať minimálnu mzdu a poskytovať dovolenku.

Uber v Londýne neuspel s odvolaním voči rozsudku súdu z minulého roka a mal by začať zamestnávať svojich 40 tis. vodičov.

Inými slovami, platíť im aspoň minimálnu mzdu, poskytovať platenú dovolenku, nemocenské a ďalšie sociálne benefity pre zamestnancov. Na túto problematiku sa dá nazeráť z viacerých uhlov.

A čo váš zamestnávateľ

Ako prvé by bolo zaujímavé zistiť, ako by sa zatváril váš zamestnávateľ, keby ste mu povedali, že budúci týždeň prídete do práce, keď sa vám bude chcieť a robiť budete, kde a koľko sa vám zachce.

Asi by nebol nadšený. Toto sa však stalo Uberu, len v opačnom garde. Odrazu má zamestnávať ľudí, ktorým nehovorí, kedy majú ísť do práce, ani kde a koľko majú robiť.

Aj keď Uber žalujú jeho dvaja vodiči, tribunál nerozhoduje len o nich dvoch.

Rozhoduje sa potenciálne aj o zvyšných 40 tis. vodičoch, ktorí Uber nežalovali, ktorým možno súčasné nastavenie vyhovuje (ako dokazujú aj mnohé výskumy), ktorí dobrovoľne začali jazdiť pre Uber za týchto podmienok a ktorým, ak sa nepáčia podmienky, môžu prejsť ku konkurencii, alebo začať robiť niečo úplne iné.

A hlavne, ktorí s veľkou pravdepodobnosťou stratia možnosť občasne si privyrobiť, ak sa toto rozhodnutie stane záväzným (a to aj pre iné firmy v Londýne).

Minimálna mzda

Uber totižto určite nebude schopný fungovať tak ako doteraz. Ak bude mať platíť minimálnu mzdu a rôzne sociálne benefity vrátane platenej dovolenky, bude musieť začať stanovovať minimálny počet odpracovaných hodín, výkonové normy a

začať určovať kedy, kde a koľko bude kto pracovať.

To by bol jediný spôsob, ako by platforma zabezpečila svoje fungovanie so zamestnanými vodičmi. S týmito manažérskymi funkciami sú však spojené organizačné náklady, ktorých odstránenie je práve pridanou hodnotou zdieľanej ekonomiky.

Takéto zaškatulkovanie vodičov ako zamestnancov by tak úplne zmenilo biznis model platformy a stratili by sme výhody samo-koordinácie pracujúcich pomocou aplikácií a internetu.

Navyše, platforma by musela zabezpečiť, že jej vodiči budú pracovať exkluzívne pre ňu. Zanikla by tak jedna z najdôležitejších výhod zdieľanej ekonomiky, a to intenzívna konkurencia o pracujúcich.

Vhodná konkurencia

Dnes môže mať jeden človek nainštalované množstvo platforiem a vyberať si, pre koho pôjde kedy robiť, podľa momentálnej výhodnosti. To zabezpečuje, že platformy musia súperiť o pracujúcich a dnes tak aj robia vo forme rôznych bonusov a benefítov.

Tie sú však limitované, keďže platformy sa boja, že keby poskytli nejaké ďalšie benefity pre svojich vodičov, zvýšila by sa hrozba, že budú súdmi preklasifikovaní na zamestnancov.

Napríklad, keď nová platforma v oblasti prepravy Taxify vstupovala na slovenský trh, ponúkla pre vodičov vyššie odmeny (berie si nižší poplatok ako jej konkurenti) a rôzne finančné bonusy za čas strávený online.

Konkurencia o pracujúcich tak robí zo Zákonníka práce zastaraný spôsob zabezpečenia ochrany a benefítov pre zamestnancov.

Zákonník má možno zmysel, keď v jednej oblasti existuje len jeden veľký zamestnávateľ a je nákladne pre pracujúcich sa presunúť ku konkurencii do iného regiónu. Dnes však v rámci zdieľanej ekonomiky je otázka presunu ku konkurencii otázkou pár kliknutí a dokonca môžete byť súčasne zaregistrovaný u viacerých „zamestnávateľov“ súčasne.

Najlepšia sociálna ochrana pracujúcich nie je hrubý Zákonník práce, ale veľa možností pri výbere zamestnania. A to je to, čo prináša zdieľaná ekonomika.

Obed zadarmo

Tento návrh je taktiež smutným pripomenutím toho, koľko ľudí stále ešte verí na obed zdarma. Predstavujú si, že dnes zákonom prikážeme zvýšiť mzdy a zavedieme sociálne benefity pre pracujúcich

a svet bude zajtra taký istý ako včera, len pracujúci sa budú mať lepšie.

Nebudú. Stane sa kombinácia vecí: týmito vodičom poklesnú čisté príjmy (kvôli dodatočným odvodom) a vzrastú ceny pre zákazníkov, čo zníži dopyt službách a výsledkom bude nižší počet vodičov. Obed zdarma neexistuje.

Možno niekto verí v to, že tieto dodatočné náklady sa prenesú na Uber, ten však už dnes dotuje nízke ceny pre zákazníkov a vysoké zárobky pre vodičov. To je jeden z dôvodov, prečo je v strate. Na tejto strane je ťažko niečo ubrať.

iness.sk, 22.11.2017

INESS navrhol Ministerstvu hospodárstva 8 opatrení

Ministerstvo hospodárstva v rámci príprav nového balíčka pro-podnikateľských opatrení poskytlo možnosť prispieť návrmi

aj verejnosti. INESS preto v septembri Ministerstvu zaslalo 8 návrhov na opatrenia, zlepšujúce podnikateľské prostredie.

Ich zoznam je nasledovný:

1. Zvýšenie stropu pre platenie preddavkov DPFO a DPPO na 10 000 EUR
2. Zavedenie legislatívy mimo 1. januára povinnou súčasťou doložky
3. Dobrovoľné nemocenské poistenie pre samostatne zárobkovo činné
4. Zrušenie obmedzenia pre daňovú odpočítateľnosť straty
5. Zdobrovoľnenie 2% príspevku (dane) do umeleckých fondov
6. Zavedenie 1 EUR s. r. o.
7. Zavedenie tzv. „všeobecnej voľnej živnosti“
8. Novela zákona č. 351/2015 Z. z., ktorá by odstránila identifikovaný gold-plating a vytvorila priaznivejšie podmienky pre vysielanie zamestnancov na územie SR.

Stredoškólači, zapojte sa do Ekonomickej olympiády!

Ak ste učiteľom na strednej škole, nenechajte si túto príležitosť ujsť a dajte aj Vaším študentom šancu zapojiť sa do Ekonomickej olympiády. Veríme, že skryté talenty sa nájdu aj medzi Vašími študentmi!

Stredoškólači, neváhajte a zapojte sa do olympiády, otestujte svoje znalosti z ekonómie a financií, a vyhrajte skvelé ceny! Hľadáme študentov s otvorenou myslou, ktorí radi súťažia a učia sa nové veci.

INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských analýz organizuje vôbec prvú celoslovenskú súťaž z ekonómie a financií pre stredoškólačkov - Ekonomickú olympiádu. Súťaž už úspešne prebieha v Českej republike pod vedením Institutu ekonomického vzdelávania (INEV) a záštitou Českej národnej banky.

Cieľom olympiády je podporiť záujem o ekonómiu u mladých ľudí, vyhľadávať medzi slovenskými stredoškólačkami nadaných budúcich ekonómov a následne ich podporovať v rozvoji. Súťaž prebieha v troch kolách a môžu sa do nej zapojiť študenti všetkých ročníkov stredných škôl a vyšších ročníkov osemročných gymnázií (kvinta – oktáva). Súťažiaci majú možnosť okrem nových znalostí získať aj hodnotné ceny a nadviazať kontakty so známymi slovenskými ekonómami.

Viac informácií o súťaži nájdete na stránke:

www.ekonomickaolympiada.sk

Ekonomická Olympiáda

Rozoznáš kapitál od kapitoly?
Zaregistruj sa do Ekonomickej olympiády, otestuj svoje ekonomické a finančné vedomosti a vyhraj super ceny!

Prihlás sa u svojho učiteľa občianskej náuky alebo ekonómie do konca decembra a buď aj ty ekonomickým hrdinom!

Kontakt na vašej škole:

www.ekonomickaolympiada.sk

Projekt realizuje:
INESS

Európsky parlament reaguje na spoločný list k TTIP

V máji 2015 bol INESS spolusignatárom otvoreného listu 14 východoeurópskych think tankov k zmluve TTIP.

V ňom sme sa prihlásili k maximálnej otvorenosti obchodu. „Úlohou vlád by preto nemalo byť obmedzovanie ľudského konania, ale jeho podpora. Otázka, ktorú by si vlády mali klásť nie je „Koľko slobodného obchodu by sme mali dovoliť?“, ale „Čo môžeme spraviť pre viac slobodného obchodu?“

Tento list bol v septembri opäť preskúmaný Výborom pre petície (Committee on Petitions). Ako nám listom oznámila jeho predsedníčka Cecilia Wikström, po prerokovaní nášho listu sa rozhodli zaslať informačný dopis národným parlamentom ohľadom pozície Európskeho parlamentu k TTIP a požiadali Radu Európskej Únie o viac transparentnosti pri vyjednávaní.

iness.sk, 28.11.2017

INESS na Students for liberty v Prahe

Radovan Ďurana prednášal 14.10. 2017 na konferencii Students for liberty v Prahe.

Viac ako sto účastníkov si vypočulo základného príjmu. prednášku na tému Univerzálneho

Cena štátu na Ekonomickej univerzite

Radovan Ďurana prednášal sto študentom druhého a tretieho ročníka NHF dňa 7.11.2017 o zákutiach verejných financií a ceny, ktorú za štát a bezplatné služby platia.

HORECA konferencia a Jesenné stretnutie hotelierov 2017

Konferencia sa uskutočnila 6-8. novembra 2017 v Hotel Grand, Jasná. Témou konferencie bola bezpečnosť a kvalita v hoteloch a reštauráciách. Diskutovali sa témy od potravinových škandálov, kvalitatívneho manažmentu až po problematiku regulácie a príchodu zdieľanej ekonomiky. Práve k poslednej téme bol za INESS diskutovať a prednášať analytik Róbert Chovanculiak.

Svoj krátky príspevok rozdelil na dve časti. V prvej časti vysvetlil, čo stojí za úspechom zdieľanej ekonomiky a aké prináša spoločenské efekty. V druhej sa pokúsil ukázať hotelierom, prečo môže byť

príchod zdieľanej ekonomiky príležitosť aj pre nich. Budú sa totižto otvárať zákony aprehodnocovať regulácie v odvetví

ubytovania. A s tým môže byť spojené regulačné odbremenenie aj klasických hotelierov.

Atlas Liberty Forum 2017

Výročná svetová konferencia amerického The Atlas Network s názvom The Atlas Liberty Forum sa tento rok uskutočnila v americkom New Yorku. Medzi takmer štyrmi stovkami účastníkov zo všetkých kontinentov nechýbal ani INESS, zastupovali ho hneď dvaja jeho členovia.

V paneli Reforms with Big Impact vystúpil riaditeľ INESS Richard Ďurana spolu s rečníkmi z Ghany a Dominikánskej Republiky. CSO INESS Veronika Fajbíková predstavila v paneli Think Tanks vs. Populists of the Left and Right popri rečníkoch z USA a Venezuely projekt Slovensko 2044.

Veronika Fajbíková tiež absolvovala The Atlas Leadership Academy, ktorá konferencii predchádzala.

Ekonomické reči: ako konkurovať euru?

18.10.2017 sa v Zámockom pivovare v Bratislave konali už šieste Ekonomické reči. Tentokrát sme diskutovali o tom, ako inovácie v kryptomenách vedú k silnejšej menovej konkurencii a čo to znamená pre náš každodenný život.

Hlavným rečníkom bol Juraj Karpiš z INESS, autor knihy Zlé peniaze, ktorý diskusiu uviedol krátkou prednáškou. V nej hovoril o tom, ako radikálne stúpila hodnota Bitcoinu a ako snahy o obmedzenie hotovostných platieb pod rôznymi zámienkami posilňujú nedôveru v štátne fiat peniaze. Karpiš uvádzal viacero príkladov zo sveta, kedy nestabilné meny či zrušenie bankoviek viedli ku krízam či väčšiemu využívaniu kryptomien. Na záver zadefinoval predpoklady „úspešných“ kryptomien, ktoré by mali šancu v mnohých oblastiach nahradiť štátne peniaze. Podujatia sa zúčastnilo viac ako 90 poslucháčov, ktorí po vypočutí krátkej prednášky mali možnosť priamo diskutovať s rečníkom.

INESS Publikácie

DIVOKÝ ZÁPAD NA INTERNETE

Môže byť firma zisková, keď čelí množstvu podvodníkov, ale policajti si s nimi nevedia rady? A čo v prípade, keď predmet podnikania štát priamo zakazuje? O tom, ako aj bez dohľadu štátneho aparátu vznikajú pravidlá a poriadok, píšeme v INESS na tému: **Divoký západ na internete**.

MENEJ NOVELIZÁCIÍ

Ak sa zákony často menia, pociťujú to najmä podnikatelia. Stabilita a predvídateľnosť legislatívy je dôležitou zložkou zdravého podnikateľského prostredia. V INT s názvom **Menej novelizácií pre lepšie podnikanie** sme sa pozreli na novelizácie 196 zákonov týkajúcich sa podnikateľského prostredia.

DRAHÉ SĽUBY ĽSNS

Voliči spravidla nemajú čas ani motiváciu listovať stostranové rozpočty verejných financií. To umožňuje politikom sľubovať aj modré z neba. Príkladom je strana ĽSNS. Táto strana vo svojom programe sľubuje zvyšovať populárne ale zároveň aj veľmi drahé výdavky.

INVESTIČNÉ STIMULY

V INT **Investičné stimuly** analyzujeme stimuly z rokov 2002-2016.

Za toto obdobie sa udelilo 176 investičných stimulov 148 subjektom v celkovej hodnote takmer 1,65 miliardy eur. Tieto projekty mali vytvoriť 54 407 pracovných miest.

ZÁZRAČNÉ ÚPRAVY NEZAMESTNANOSTI

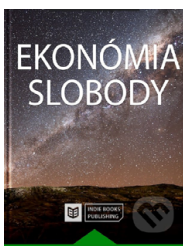
V INESS na tému **Zázračné úpravy nezamestnanosti** analyzujeme vývoj nezamestnanosti medzi rokmi 2012-2016. Za toto obdobie klesla nezamestnanosť zo 14 % na 9,6 %. Obraz úspechu však naštrbujú niektoré okolnosti tohto poklesu.

PREČO ZACHOVAŤ HOTOVOSŤ

Hotovosti nadchádzajú ťažké časy. Čoraz viac štátov začína rozprávať o bezhotovostnej ekonomike. Hotovosť však plní viacero dôležitých funkcií. Píšeme o nich v INT **Prečo zachovať hotovosť**.

INESS Knihy

MARTIN ŠTEFANKO: EKONÓMIA SLOBODY

E-kniha popisuje základné myšlienky rakúskej školy ekonómie a ich aplikácie. Rakúska škola dávno pred kolapsom komunizmu popisala problémy socialistického ekonomického plánovania a jej dnešní predstavitelia úspešne predpovedali finančnú krízu.

JURAJ KARPIŠ: EKONOMICKÝ VÝZNAM ZLATA AKO KOMODITY S MONETÁRNYM DOPYTOM

Prečo rástla cena zlata posledné desaťročie? Možno považovať zlato za peniaze? Je zlato v bubline? Odpovede aj na tieto otázky hľadáme v publikácii **Ekonómický význam zlata ako komodity s monetárnym dopytom**.

Kniha **Zlé peniaze** od autora **Juraja Karpíša** hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Odpovedá na otázku, prečo sa ešte neskončila. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou tohto sprievodcu krízou je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi možno vyrovnáť.

Kniha sa už krátko po vydaní stala bestsellerom. Môžete si ju zakúpiť cez stránku **zlepeniaze.eu**, prípadne vo vašom kníhkupectve.

PHILIPP BAGUS: TRAGÉDIA EURA

Politický projekt euro má vážne problémy. Zdá sa, že Friedmanova kliatba sa začala naplňať. Bestseller nemeckého ekonóma Philippa Bagusa v slovenskom vydaní TRIM Broker a INESS.

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekcii Knihy na stránke iness.sk.